

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky



Bakalářská práce

**Dotační politika v mléčném sektoru
– Program školní mléko**

Eva Rychlíková

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Akademický rok 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Eva Rychlíková

obor Veřejná správa a regionální rozvoj - Litoměřice

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Dotační politika v mléčném sektoru - program školní mléko**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše (společná zemědělská politika, organizace trhu s mlékem, nástroje řízení trhu)
4. Výsledky (analýza programu podpory školního mléka - rozbor, verifikace, interpretace)
5. Závěr
6. Seznam použitých zdrojů
7. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

Pavel Neumann: Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace/ Vyd.Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze /, rok 2004 /ISBN 80-245-0814-1

Jaroslav Červenka [a kol.]: Výroba, jakost a obchod s mlékem v podmínkách EU II : / Vyd. 1 - Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze ; Informační a poradenské centrum PEF, rok 2005, ISBN 80-213-1276-9

□

Mléko : situační a výhledová zpráva: prosinec 2008 / Aut. Marie Hrubá, Zdeňka Veselá Vyd. - Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky, 2008/ ISBN 978-80-7084-766-4


Evropsky účetní dvůr, Lucemburk: Dosáhly nástroje pro řízení trhu s mlékem a mléčnými výrobky svých hlavních cílů? /Vyd. Úřad pro publikace Evropského Společenství, rok 2009/ ISBN 978-92-9207-495-1

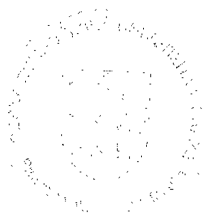
Evropská Komise: Agriculture in the European Union; Statistical and economic information 2008, vyd. Office for Official Publications of the European Communities, 2009, ISBN 978-92-79-11199-0

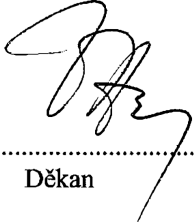
Dairy Markets, pravidelný týdenní časopis, vyd. Agra Informa Ltd., Velká Británie, ISSN 1475-0686

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Michal Malý, Ph.D.**

Termín odevzdání bakalářské práce: březen 2011


Vedoucí katedry




Děkan

V Praze dne: 28. 2. 2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „**Dotační politika v mléčném sektoru – program školní mléko**“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 24.3.2011

Člověk Právo!

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu své práce Ing. Michalu Malému, Ph.D. za jeho cenné připomínky a vedení během vypracování bakalářské práce.

Paní Ing. Boženě Salamánkové ze Státního zemědělského intervenčního fondu děkuji za poskytnutí podkladů týkající se problematiky školního mléka.

Dotační politika v mléčném sektoru – Program školní mléko

Subsidy policy in the dairy sector - School Milk Program

Souhrn:

Politika EU v odvětví mléka a mléčných výrobků vychází podobně jako politika dalších odvětví zemědělství z celkových cílů Společné zemědělské politiky (SZP) uvedených v článku 33 Smlouvy o založení Evropského společenství. V rámci SZP byly pro některé komodity zřízeny nástroje zajišťující podporu a stabilitu trhu (intervenční skladování, dovozní kvóty, vývozní subvence). Jako součást mechanismů Společné organizace trhu (SOT) s mlékem vznikla různá odbytová opatření, která měla podporovat rovnováhu na trhu s mlékem a stabilizovat tržní ceny. Cílem těchto podpor bylo omezení nadměrného využívání intervenčního skladování. K jednomu z odbytových opatření patří program na zvýšení spotřeby mléka ve školních zařízeních – Program školní mléko. V rámci tohoto programu Evropská unie poskytuje školám, dodavatelům a dalším institucím finanční podporu, jenž zajišťuje žákům ve školách mléko a vybrané mléčné výrobky za zvýhodněné ceny. Členské státy mají právo si program Mléko do škol upravit podle vlastních potřeb. Kromě toho mohou státy distribuci výrobků dotovat i z dalších zdrojů. Cílem práce je vymezení tržních mechanismů v mléčném sektoru a provedení analýzy jedno z již mála využívaných odbytových opatření – programu na podporu dodávání mléka do škol, který v rámci odbytového opatření patří k nástrojům pro řízení trhu s mlékem.

Summary

The Community dairy policy, as same as in the case of other agricultural sector policies, is based on the global objectives set out in Article 33 of the Treaty establishing the European Community. Within Common Agriculture Policy (CAP) for certain commodities, there were market support and market stabilisation instruments set up (intervention purchases, import tariffs, export refunds). To support milk market equilibrium and to stabilise market prices, the Common Market Organisation (CMO) in dairy products set out a variety of measures to aid disposal. The aim of these forms of aid was to limit use of the intervention mechanism. As one of this provision was established European Union's School Milk Programme, whit the aim of increasing consumption of milk products. Through the

European School Milk Programme, the European Union provides subsidies to schools, suppliers and other establishments so that they can provide their students with selected milk and milk products. Member States are given the authority to tailor the School Milk Programme on a national level. Beside this, within each Member State, the EU subsidies can be supplemented with additional funds. Purpose of the work is to introduce the main instruments in milk sector and to analyze School Milk Programme on EU and the national level.

Klíčová slova: Program školní mléko, Společná zemědělská politika (SZP), Společná organizace trhů (SOT) pro mléko a mléčné výrobky, tržní nástroje pro mléčný sektor, režim mléčných kvót, veřejné skladování másla a sušeného odstředěného mléka, podpora pro soukromé skladování, dovozní kvóty, vývozní subvence, podpora odbytu, spotřeba mléka a mléčných produktů, spotřebitelské ceny, výdaje na školní mléko

Keywords: School Milk Programme, Common Agricultural Policy (CAP), Common Market Organisation (CMO) in milk and milk products, market instruments for the milk sector, the milk quota regime, public storage of butter and skimmed milk powder, aid for private storage, import tariffs, export refunds, aid disposal, consumption of milk and milk products, consumer prices, expenditure on school milk products

Dotační politika v mléčném sektoru

– program školní mléko

Osnova práce:

| | |
|--|---------------|
| 1. ÚVOD | - 9 - |
| 2. CÍL PRÁCE A METODIKA | - 10 - |
| 2. 1. CÍL PRÁCE | - 10 - |
| 2. 2. METODIKA PRÁCE | - 12 - |
| 3. SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA | - 17 - |
| 3. 1. VZNIK A VÝVOJ SZP | - 17 - |
| 3. 2. HLAVNÍ CÍLE SZP..... | - 18 - |
| 3. 3. ZÁKLADNÍ PRINCIPY SZP | - 18 - |
| 3. 4. SZP SOUČASNOSTI | - 19 - |
| 4. SPOLEČNÁ ORGANIZACE TRHU S MLÉKEM | - 20 - |
| 4. 1. SITUACE NA TRHU S MLÉKEM A MLÉČNÝMI PRODUKTY..... | - 21 - |
| 4. 2. HLAVNÍ CÍLE POLITIKY SPOLEČENSTVÍ V ODVĚTVÍ MLÉKA A MLÉČNÝCH VÝROBKŮ | - 21 - |
| 4. 3. NÁSTROJE PRO ŘÍZENÍ TRHU S MLÉKEM A MLÉČNÝMI | - 22 - |
| 5. PODPORA POSKYTOVÁNÍ MLÉKA DO ŠKOL | - 30 - |
| 5. 1. PODPORA SPOTŘEBY ŠKOLNÍHO MLÉKA V ČESKÉ REPUBLICE..... | - 30 - |
| 5. 2. PROGRAM ŠKOLNÍHO MLÉKA V ČESKÉ REPUBLICE PO VSTUPU DO EU | - 31 - |
| 5. 3. SPOTŘEBA ŠKOLNÍHO MLÉKA VE SVĚTĚ A VÝZKUMNÉ PROJEKTY | - 34 - |
| 5. 3. 1. <i>Speciální mléčný program v USA</i> | - 35 - |
| 5. 3. 2. <i>Výzkumný projekt spotřeby školního mléka v Německu</i> | - 36 - |
| 5. 3. 3. <i>Výzkumný projekt školního mléčného projektu ve Spojeném království</i> | - 37 - |
| 6. ANALÝZA PROGRAMU ŠKOLNÍHO MLÉKA | - 38 - |
| 6. 1. PROGRAM ŠKOLNÍHO MLÉKA V ČLENSKÝCH ZEMÍCH EU | - 38 - |
| 6. 2. POSKYTOVÁNÍ NÁRODNÍCH DOTACÍ V ČLENSKÝCH ZEMÍCH EU | - 41 - |
| 6. 3. PROGRAM ŠKOLNÍHO MLÉKA V ČESKÉ REPUBLICE | - 41 - |
| 6. 4. SPOTŘEBA MLÉKA A MLÉČNÝCH VÝROBKŮ V ČESKÉ REPUBLICE | - 47 - |
| 6. 5. PODÍL SPOTŘEBY ŠKOLNÍHO MLÉKA NA CELKOVÉ SPOTŘEBĚ MLÉKA V ČR..... | - 50 - |
| 7. ZÁVĚR PRÁCE | - 51 - |
| 6. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ | - 54 - |
| 6. 1. POUŽITÁ LITERATURA | - 54 - |
| 6. 2. POUŽITÉ ODKAZY | - 54 - |
| 6. 3. OSTATNÍ POUŽITÉ ZDROJE | - 55 - |
| SEZNAM POUŽITÝCH GRAFŮ A TABULEK | - 56 - |
| SEZNAM ZKRATEK | - 56 - |

1. Úvod

Společná zemědělská politika (SZP) patří tradičně k jednomu z nejožehavějších témat evropské agendy. Přestože prošla během jejího vývoje řadou reforem, nadále se diskutuje o tom, zda vůbec a za jakých podmínek je dotování evropského zemědělství ospravedlnitelné, jak peníze určené na zemědělství a rozvoj venkova nejlépe rozdělovat a jakým směrem by se měla evropská zemědělská politika ubírat. Bakalářská práce se zabývá společnou organizací trhu s mlékem a mléčnými produkty, která náleží k jedné z organizací trhů SZP. Tato organizace patřila vždy k nejvíce diskutovaným politikám. Ať již se diskuse týkala nadměrných dotací, které způsobily nadbytečné zásoby másla a sušeného odstředěného mléka v unijních skladech nebo vývozních subvencí, které jsou kritizovány Světovou obchodní organizací WTO. Podobně jako jiné zemědělské komodity je i produkce mléka ovlivňována mnoha přírodními a biologickými faktory. U produkce mléka je navíc problém s náročným a drahým skladováním, stejně tak jako s přísnými veterinárními a hygienickými opatřeními. Nevyvážená produkce mléka bývá doprovázena zároveň kolísáním cen tohoto produktu jak u prvovýrobců a zpracovatelů, tak také cen spotřebitelských. Tyto výkyvy byly nejvíce patrné v roce 2007, kdy ceny překračovaly svá maxima, aby již v roce 2008 klesly hluboko pod intervenční úroveň, což vyvolalo krizi v mléčném sektoru.

2. Cíl práce a metodika

2. 1. Cíl práce

Cílem práce bude provedení analýzy jednoho z již mála využívaných odbytových opatření – programu na podporu dodávání mléka do škol, který v rámci odbytového opatření patří k nástrojům pro řízení trhu s mlékem. U tohoto programu vyvstávají otázky významu této podpory. Na program školního mléka bývá vynaložena mimo podpory z rozpočtu EU také nemalá podpora ze státního rozpočtu České republiky. Každý rok je opakovaně projednávána otázka zda uvolnit finance na program školního mléka a podpořit tím vyšší nabídku produktů žákům do škol a současně zvýšit odbyt a spotřebu mléka.

Prvním z dílčích cílů práce bude začlenění programu školního mléka mezi nástroje využívané v rámci společné organizace trhu s mlékem, která jako celek působí pod Společnou zemědělskou politikou.

Tak jako se vyvíjí a mění SZP, prodělal i program mléka do škol určitý vývoj. Vzhledem k tomu, že mnohé programy byly ukončeny z důvodu vysoké nadprodukce mléka a úspor finančních zdrojů, nabízí se i otázka o zrušení programu školního mléka, jenž měl za úkol zajišťovat odbyt mléka z důvodu vysokých nahromaděných zásob v EU. Dalším dílčím cílem práce bude zjišťování aktuálních příčin přetrvávání tohoto programu.

Program školního mléka zaznamenal od jeho vzniku mnoho změn. Úkolem práce bude najít faktory, které program školního mléka nejvíce ovlivňují. K tomuto účelu bude nutné vyhodnotit vývoj programu školního mléka od samotného počátku až po současnost.

Konzumace mléka a mléčných produktů patří ke zdravému životnímu stylu a mnozí lidé tyto produkty bezesporu zařazují do svého pravidelného jídelníčku. Podle nařízení Komise je nabízeno žákům a studentům určité spektrum výrobků na základě přísně stanoveného obsahu jednotlivých složek. Není ovšem vyloučeno, že toto opatření, které podporuje pouze určitou omezenou nabídku výrobků, může ve skutečnosti snižovat spotřebu školního mléka. Na základě dostupných zdrojů a dlouholetých zkušeností při používání tohoto

programu i v dalších zemích bude snaha nalézt faktory, které žáky ve spotřebě mléka nejvíce ovlivňují. Současně bude vyhodnoceno množství spotřebovaných jednotlivých mléčných výrobků nabízených v českých školách.

V České republice je zaveden program školního mléka od roku 1999 a od jeho vzniku byly na program vynaloženy nemalé finanční prostředky. Od roku 2004 je školní mléko podporováno také z unijního rozpočtu. Program již funguje ve mnoha školách, dodavatelé rozšířili do školních zařízení moderní chladicí automaty a zajistili správu programu pomocí informačních systémů. Česká vláda v rámci úsporných opatření opakovaně projednává otázku poskytování národní podpory. Vzhledem k tomu, že je program již dostatečně rozšířen, zajištěn a podporován ze zdrojů EU, je pravděpodobné, že zrušení národní podpory nebude mít významný vliv na spotřebu školního mléka. Vláda ČR se rozhodla v roce 2008 zrušit národní dotace na školní mléko, čímž ve školním roce 2008/2009 byly školní výrobky podporovány výhradně z rozpočtu EU. Zdali měl tento krok významný dopad na spotřebu a je-li skutečně spotřeba školního mléka a počet žáků účastnících se programu ovlivněn výší poskytované podpory, bude vyhodnoceno v rámci prováděné analýzy.

ČR vstoupila v roce 2004 do EU a musela se začít řídit evropskými pravidly. Tímto se dá předpokládat, že lety prověřený program a poskytovaná unijní podpora měla na program školního mléka v ČR pozitivní vliv. Součástí analýzy školního mléka bude možné sledovat vývoj spotřeby školního mléka v ČR od vstupu do EU a porovnat výši poskytované unijní a národní podpory.

Školní mléko není poskytováno pouze v členských státech EU, ale v různých obměnách tyto programy fungovaly nebo mají již dlouholetou tradici i v dalších zemích světa. Tyto dlouholeté programy mohou mít významný vliv i na celkovou spotřebu mléka v zemi. Zdali je podíl spotřeby školního mléka na této celkové spotřebě mléka v ČR významný, bude vyhodnoceno v rámci analýzy vyhodnocující celkovou spotřebu mléka a mléčných výrobků v ČR.

2. 2. Metodika práce

Bakalářská práce na téma „Dotační politika v mléčném sektoru“ je rozčleněna do několika hlavních kapitol, které jsou dále členěny do jednotlivých podkapitol. První část bakalářské práce se nejprve vymezenému tématu věnuje teoreticky a popisně. Další část práce se již zabývá analýzou konkrétního opatření využívaného v mléčném sektoru.

Úvodem bakalářské práce je definován pojem Společné zemědělské politiky (SZP), s důvody jejího vzniku, jejími hlavními cíli a základními principy. Na závěr této kapitoly je stručně vyznačen směr, kterým by se měla SZP ubírat v současné době.

V následující kapitole jsou specifikovány hlavní cíle a dosud ještě přetrvávající nástroje na trhu s mlékem a mléčnými produkty, které vyplývají ze zásadních principů SZP. Cílem této kapitoly je vymezení hlavních regulativních opatření používaných k zajištění stability v mléčném sektoru a zařazení programu školního mléka mezi využívané nástroje.

Dále je již bakalářská práce zaměřena na jedno z mála přetrvávajících podporovaných odbytových opatření v mléčném sektoru, na program Mléka do škol. Nejprve jsou uvedeny počátky tohoto programu v Evropské unii a v České republice s důvody jeho vzniku. Program byl stejně jako mnohá jiná opatření v jeho vývoji několikrát změněn. Vývojem programu a následně aktuálními pravidly se zabývá pátá kapitola práce. Program školního mléka nemá tradici pouze v zemích EU, ale je rozšířený v různých podobách i v dalších zemích po celém světě. Je tedy nezbytné uvést alespoň některé dopady vyplývající z těchto používaných programů. Podrobnější výsledky prováděných průzkumů zaměřených na poskytování mléka do škol v USA, Německu a Spojeném království jsou uvedeny závěrem této kapitoly. V těchto třech teoretických kapitolách jsou použity zdroje a citace zejména z odborné literatury a specializovaných článků.

Podrobnější analýzou programu školního mléka se zabývá šestá kapitola. Nejprve je provedena analýza využití tohoto programu v rámci celé Evropské unie. Ke **sledování vývoje celkového objemu spotřebovaného školního mléka v EU a vyplacené unijní podpory** byla využita analýza časových řad. Časová řada se obvykle definuje jako

množina pozorování kvantitativní charakteristiky (ukazatele), uspořádaná v čase. Jednotlivé úrovně závislé proměnné veličiny Y jsou uvažovány jako funkce času. (Svatošová, Libuše; Kába, Bohumil, 2008) K této analýze je využita dlouhodobá řada s periodicitou ročních ukazatelů, kdy shromážděná data byla daná součtem dat za jeden školní rok. Dynamika vývoje časové řady je zkoumána pomocí *absolutní charakteristiky, první difference* (absolutního přírůstku): $\Delta y = y_t - y_{t-1}$, kterou je možné sledovat přírůstek nebo úbytek zkoumaného ukazatele v určitém školním roku proti školnímu roku předcházejícímu. Pomocí *relativní charakteristiky růstu*, v tomto případě koeficientu růstu $k_t = y_t/y_{t-1}$, byla sledována rychlost změn hodnot v časové řadě. V případě stanovení *tempa růstu* je vyjádřen tento koeficient v procentech. Pomocí *trendové funkce* byla analyzována dynamika časové řady. Za nejvhodnější podklad pro popis dynamiky časové řady byla vybrána taková trendová funkce, která vedla k maximální hodnotě indexu determinace r^2 ($r^2 = \sqrt{r}$). Čím je hodnota determinace bližší jedné, tím model lépe popisuje zkoumaný jev a signalizuje stále vyšší soulad modelu s časovou řadou. (Svatošová & Kába, 2008)

Obdobným způsobem byly analyzovány ukazatelé týkající se sledování **vývoje celkového objemu spotřebovaného školního mléka v ČR a vyplacené unijní a národní podpory**. K tomuto účelu byla shromažďována data dostupná ze Situačních a výhledových zpráv (zdroj MZe) a data poskytnutá platební agenturou SZIF. Data jsou sledována od samotného vzniku programu v roce 1999, kdy na program byla poskytována pouze národní podpora a následně od roku 2004, kdy ČR vstoupila do EU a začala se řídit podmínkami vyplývajícími z unijní legislativy. V tomto období se k národní podpoře připojila i podpora z rozpočtu EU. Během této analýzy byl také zkoumán vliv zrušení národní dotace v roce 2008. K tomuto účelu byli osloveni dodavatelé, kteří byli požádáni o dodání dat týkajících se období školního roku 2008/2009. Shromážděná data poskytla údaje o množství mléčných výrobků dodaných do škol, na něž nebyla v tomto období přidělena žádná podpora. K tomuto zjišťování vedl předpoklad, že dodavatelé, i přes zrušení národní dotace, mohli nadále distribuovat mléčné výrobky do škol. Jednalo se o zcela nepodporované výrobky, na které nebyla poskytována jak národní, tak ani unijní podpora. Množství těchto nepodporovaných výrobků není nutné oficiálně nikde zaznamenávat.

V případě **porovnání spotřeby školního mléka v jednotlivých členských státech** byly nejprve vyhodnoceny data celkové spotřeby každého státu ve školním roce 2008/2009. U

zemí s nejvyšší spotřebou byl též uveden **objem celkové vyplacené podpory**. Vzhledem k tomu, že spotřeba je ovlivněna zejména počtem obyvatel daného státu, byla spotřeba pro rok 2008/2009 vypočtena jako průměrná spotřeba školního mléka na osobu u každého státu.

Ke stejnému školnímu roku 2008/2009 se vztahují data vyplacených národních podpor, které se poskytují pouze v některých členských státech. Zjišťována byla **výše celkové poskytované národní podpory a výše národní podpory poskytované na jednoho žáka účastnícího se programu**. Shromážděna byla nejprve data celkové vyplacené národní podpory a počtu žáků účastnících se programu v jednotlivých státech. Podpora, která byla u zemí mimo eurozónu uvedena v jejich národní měně, byla z důvodu porovnání dat přepočtena na jednotnou měnu Euro se směnným kurzem z 15. 1. 2009. Vzhledem k tomu, že v ČR nebyla v roce 2008/2009 poskytována národní podpora, byla použita data ze školního roku 2007/2008 se směnným kurzem z 30. 6. 2008 a z roku 2009/2010 se směnným kurzem z 30. 6. 2010.

Další analýza vyhodnocuje **spotřebu jednotlivých mléčných produktů dodávaných do škol v ČR** v rámci programu školního mléka. Výsečovým grafem byl znázorněn poměr spotřebovaných mléčných produktů od vstupu ČR do EU. Dopad neposkytování národní podpory v roce 2008/2009 je hodnocen z hlediska spotřeby jednotlivých mléčných produktů. Z důvodu větší objektivity byl objem spotřebovaných školních výrobků v roce 2008/2009 porovnáván s průměrným množstvím výrobků spotřebovaných za 4 předchozí školní roky.

Závislosti spotřeby na výši poskytované podpory a závislost počtu žáků účastnících se programu na výši poskytované unijní podpory byly zkoumány za pomoci regresní a korelační analýzy. *Regresní analýza* se provádí z důvodu zjišťování, zdali mezi sledovanými statistickými znaky existuje reálná příčinná souvislost a slouží rovněž k provádění statistických odhadů. Ke zkoumání vztahu dvou veličin (závisle a nezávisle proměnné) byla využita metoda jednoduché lineární regrese. Ke stanovení rovnice přímky odhadu $\boxed{y' = a_{xy} + b_{xy}x}$ bylo nutné určit parametry a a b , kdy:

$$\boxed{a_{xy} = \bar{x} - b_{xy} \bar{y}} \quad \text{a} \quad \boxed{b_{xy} = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2}}$$

Regresní přímka popisuje průběh závislosti veličiny Y na veličině X. Koeficient b charakterizuje průměrnou změnu závisle proměnné, jež odpovídá změně nezávisle proměnné o jednu její jednotku. Je-li koeficient kladný, jedná se o pozitivní (přímou) závislost, v případě negativního koeficientu se jedná o negativní (nepřímou) závislost. Těsnost závislosti byla změřena pomocí *korelační analýzy*. Intenzita lineární závislosti byla charakterizovaná *korelačním koeficientem r*, kdy:

$$r = \sqrt{\frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{[n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2][n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2]}}$$

Hodnoty r se pohybují na stupnici od $-1 \leq r \leq 1$, kdy čím více se korelační koeficient blíží k 0, tím více se závislost mezi oběma sledovanými veličinami snižuje a rovněž regresní odhady budou méně přesné. *Koeficient determinace $r^2 \cdot 100$* udává, z kolika procent jsou změny závisle proměnné vysvětlené zvolenou lineární regresní funkcí. (Svatošová & Kába, 2009)

Závěrem šesté kapitoly byl sledován **vývoj spotřeby mléka v ČR**. Hodnocení bylo provedeno za pomoci analýzy časových řad popsané již na začátku této kapitoly.

Podíl spotřeby školního mléka na celkové spotřebě konzumního mléka byl určen na základě školního mléka dodaného do škol v roce 2007. K tomuto účelu nebyl použit školní rok, ale kalendářní rok a data týkající se školního mléka byla shromážděna pouze z měsíců v roce 2007. Aby mohla být sledována celková spotřeba všech mléčných výrobků dodávaných do škol, byly smetanové krémy, jogurtová mléka a jogurty převedeny na ekvivalent použitého mléka. Spotřebu konzumního mléka uvádí ČSÚ pouze jako spotřebu mléka na osobu. Tento údaj byl vynásoben celkovým počtem obyvatel (zdroj ČSÚ, počet obyvatel k 1. 7. 2007). Následně byla zjištěna průměrná spotřeba mléka na jeden měsíc, aby mohla být určena spotřeba konzumního mléka za 10 měsíců, tedy stejné období, za jaké je spotřebováváno školní mléko během jednoho kalendářního roku (letní prázdniny – červenec, srpen).

Bakalářská práce čerpá jak z informací poskytnutých platební agenturou SZIF, výročních zpráv Ministerstva zemědělství, tak i ze statistik Komise a ČSÚ. Získané informace jsou porovnány, analyzovány a graficky znázorněny. Ke grafickému znázornění byly využity sloupcové, spojnicové a výšečové grafy.

V celé práci byly rovněž zúročeny zkušenosti vycházející z praxe na Státním zemědělském intervenčním fondu, který je akreditovanou platební agenturou zprostředkávající finanční podporu z Evropské unie a národních zdrojů. Současně zde byly uvedeny postřehy, které mohou aktivně získat z účastí na jednání Jednotných řídicích výborů pro společnou organizaci trhů v živočišném sektoru. Na těchto výborech jsou předkládány návrhy prováděcích nařízení Komise, které jsou zde diskutovány a hlasovány členskými státy EU.

Na závěr práce bylo uvedeno vyhodnocení dosažených poznatků. Poslední část je věnována přehledům odborné literatury a dalších zdrojů, které byly použity při vypracování této práce.

3. Společná zemědělská politika

Společná zemědělská politika (SZP) je nejstarší politikou Evropského společenství. Její začátky spadají do roku 1962 a po celou dobu byla nejdůležitější politikou Společenství. V roce 1979 představovaly výdaje na evropské zemědělství 75 procent rozpočtu tehdejšího Evropského hospodářského společenství. Je zřejmé, že zemědělství je a přes všechny snahy o reformu Společné zemědělské politiky i v blízké budoucnosti zůstane klíčovým a nejnákladnějším odvětvím evropské integrace.

Zemědělská půda a lesy pokrývají převážnou většinu území a zásadním způsobem ovlivňují prosperitu venkovských hospodářství a utváření venkovské krajiny. (*GR pro zemědělství a rozvoj venkova, 2006*) Na zemědělství je kladen zvláštní důraz také proto, že podléhá velkým přeměnám vyvolaných změnou klimatických podmínek, nemocemi zvířat, existencí biologického cyklu, apod. Zemědělská výroba se vyznačuje nepružnou nabídkou a ve ztížených podmínkách často hrozí výpadky produkce. Tím pádem kolísá objem výroby i cena na trhu. Současně je tato oblast charakterizovaná nedokonalou konkurencí, kde prvovýrobci jsou v nevýhodném postavení vůči silným a monopolizovaným odběratelům jejich produkce i dodavatelům výrobních vstupů (*Neumann, 2004*). Zemědělství navíc zaměstnává značnou část populace a přitom se potýká s nízkou produktivitou práce. Nedají se také opomenout nepříznivé důsledky zemědělské činnosti na ekologii a ráz krajiny. Všechny tyto faktory ukazují na nezbytnost regulativních zásahů jednotlivých států a postupné formování integračních procesů v zemědělství.

3. 1. Vznik a vývoj SZP

Kořeny SZP sahají do západní Evropy 50. let, do společnosti zasažené válkou, s ochromeným zemědělstvím a nejistými dodávkami potravin (*GR pro zemědělství a rozvoj venkova, 2006*). Evropské zemědělství bylo ve srovnání s USA a dalšími zámořskými producenty zaostalé a nevykonné. Zpočátku byl proto v rámci SZP kladen důraz na podporu vyšší zemědělské produkce, na stálou dostupnost potravin spotřebitelům a na to, aby se zemědělství v EU opět stalo životaschopným odvětvím. (*GR pro zemědělství a rozvoj venkova, 2006*) Hlavní cíle SZP, které měly zajistit zvýšení produktivity zemědělství v šesti členských státech a dosažení potravinové soběstačnosti byly vymezeny Římskou smlouvou

z roku 1957 (konkrétně článkem 39 Smlouvy o založení Evropského společenství), která v praxi začala fungovat od roku 1962.

3. 2. Hlavní cíle SZP

Hlavní cíle společné zemědělské politiky byly:

- a) zvýšení produktivity zemědělství podporou technického pokroku a zajištění racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálního využití výrobních činitelů, zejména pracovní síly;
- b) zajištění odpovídající životní úroveň zemědělského obyvatelstva, a to zejména zvýšením individuálních příjmů osob zaměstnaných v zemědělství;
- c) stabilizovat trhy;
- d) zajištění plynulého zásobování;
- e) zajištění dodávek spotřebitelům za rozumné ceny. *(článek 35 Smlouvy o Evropském společenství, Hlava II, Zemědělství)*

Hlavní cíle SZP měly zajištěním stability na vnitřním trhu členských zemí vést k odstranění výkyvů cen v potravinovém sektoru. Zvýšením produktivity práce zejména pomocí technického pokroku a optimálním využitím výrobních fondů mělo být dosaženo nejen zajištění potravinové soběstačnosti, ale i konkurenceschopnosti produktů na vnějších trzích.

3. 3. Základní principy SZP

Společná zemědělská politika, která je charakteristická jednotnou organizací v zemědělském sektoru, je založena na těchto zásadních principech:

- Jednotný společný trh se zemědělskými produkty
- Preference domácích výrobků před zahraničními
- Finanční solidarita členských států

Všechny členské země společně ze svých příspěvků do společného rozpočtu hradí jak náklady na podporu domácích výrobců, tak i dotace na podporu vývozu. Náklady a výnosy jsou velmi nerovnoměrně rozděleny. Financování SZP se provádí prostřednictvím Evropského záručního a orientačního fondu (EAGGF), který byl zřízen v roce 1962. Tento fond je tvořen záruční a usměrňovací sekci. Záruční sekce slouží k financování cenových a regulačně stabilizačních opatření na nitřním trhu zemědělských výrobků (cenové podpory, přímé podpory, příspěvky na skladování) a vnějším trhu (exportní subvence). Usměrňovací (orientační) sekce je určena k financování strukturálních opatření a je společně s prostředky z dalších fondů součástí regionální a strukturální politiky EU (*Neumann, 2004*)

3. 4. SZP současnosti

V současné době tvoří SZP stále největší součást souhrnného rozpočtu EU cca 40% a něco méně než 0,5% jejího HDP. V roce 2013 by se mělo množství peněz určených pro zemědělství snížit až na 32% z celkového rozpočtu. (*Musilová, 2009*) EU nyní upřednostňuje udržitelné, výkonné a konkurenceschopné zemědělství, a to i v regionech s nepříznivými podmínkami. Zemědělci by měli být schopni ze své práce vyžít, být konkurenceschopní a umět reagovat na zájmy spotřebitelů, pokud jde o dostupnost a ceny potravin, jejich kvalitu a nezávadnost, ochranu životního prostředí a zajištění dobrých životních podmínek zvířat. Venkov by měl být zachován jako hodnotná součást dědictví a krajiny Evropy a Evropané by měli i nadále mít možnost nejen kupovat nezávadné, bezpečné a cenově dostupné potraviny, ale také vychutnávat krásy evropského venkova. (*Zemědělství a rozvoj venkova, 2009*)

4. Společná organizace trhu s mlékem

Společná organizace trhu s mlékem, jež existuje od roku 1968, stejně jako u ostatních komodit měla za hlavní cíl zvýšení produktivity, dosažení soběstačnosti a zajištění konkurenceschopnosti v tomto sektoru (*Evropský účetní dvůr, 2009*). Od 70. let se sektor mléka a mléčných výrobků začal potýkat se stále větší nadprodukcí, která se stala jedním z největších problémů evropského zemědělství. Důvodů tohoto vývoje bylo několik. Za použití lepších šlechtitelských metod a krmiv se nepřetržitě zvyšovala dojivost krav. Druhou příčinou byla samotná společná zemědělská politika. V roce 1968 byla souběžně s tržním řádem hovězího masa zavedena i společná organizace trhu s mlékem, jež ve svém principu zaručovala vysoké ceny mléka, a v případě odbytových potíží se o nadbytečné množství mléka měly postarat evropské intervenční sklady. Zemědělce tak nikdo nenutil, aby svou výrobu přizpůsobovali poptávce. Důsledky takto výhodné nabídky na sebe nenechaly dlouho čekat. Již v roce 1975 Evropská komise oznámila, že celkové množství uskladněného mléka na intervenci dosáhlo miliónu tun. To přimělo evropské orgány jednat. Byla zavedena finanční spoluúčast zemědělců v případě, že výroba mléka převýšila stanovenou hodnotu. Tato zvláštní daň, jejímž smyslem bylo pokutovat za nesplnění závazků výrobce jako celek, se však minula účinkem a na počátku 80. let došlo k masivnímu přebytku másla a mléka (množství uskladněného másla v roce 1983 dosáhlo 700 tisíc tun a mléka dokonce 1,1 miliónů tun). (*Společné-organizace-trhu-komodity, 2009*) SOT v mléčném sektoru prošla řadou reforem, z nichž tou nejradikálnější bylo zavedení mléčných kvót v roce 1984, jež mělo zmírnit strukturální přebytky vyplývající z nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou v odvětví mléka a mléčných výrobků. Reforma z roku 2003 zahájila v souladu s rozhodnutími v rámci programu Agenda 2000 liberalizaci odvětví mléka tím, že omezila cenovou podporu a zavedla přímou podporu příjmů.

4. 1. Situace na trhu s mlékem a mléčnými produkty

Mléko zaujímá v zemědělském hospodářství Evropské unie významné místo. Více než milion výrobců dodává každoročně 148 milionů tun mléka, jehož hodnota při odběru ze zemědělských podniků je 41 miliard EUR, což odpovídá 14% hodnoty evropské zemědělské výroby (EU – 25). Zpracování mléka zaměstnává zhruba 400 000 osob a vytváří obrat 120 miliard EUR. Mléčný tuk a bílkoviny jsou zhodnocovány při výrobě sýrů, másla a konzumního mléka. Evropská unie je největším světovým producentem mléka (27%); po ní následují Indie (20 %) a USA (16%) a s velkým odstupem Oceánie (5%). (*Evropsky účetní dvůr, 2009*)

4. 2. Hlavní cíle politiky společenství v odvětví mléka a mléčných výrobků

Politika Společenství v odvětví mléka a mléčných výrobků vychází rovněž jako u ostatních odvětví zemědělství z celkových cílů SZP uvedených v článku 35 Smlouvy o založení Evropského společenství. Dodržování těchto cílů je nutné přizpůsobit momentálním hospodářským okolnostem.

Jedná se o tyto 4 hlavní cíle:

- dosažení rovnováhy na trhu s mlékem. Rovnováhou se rozumí množství přizpůsobení nabídky poptávce na trhu s mlékem a odstranění strukturálních přebytků;
- stabilizace cen mléka a mléčných výrobků. Měřítkem této stability jsou změny výrobních cen. Ze změn spotřebitelských cen lze do jisté míry usuzovat na dopad, jaký má SOT na spotřebitele;
- zajištění odpovídající životní úrovně zemědělského obyvatelstva. Předpokladem pro zvýšení individuálních příjmů je zvýšení produktivity zemědělských podniků.

- zvýšení konkurenceschopnosti mléčných výrobků na světových trzích. Konkurenceschopnosti je třeba dosáhnout mimo jiné přizpůsobením evropských cen hladině cen světových, které jsou strukturálně nižší.
(*Evropsky účetní dvůr, 2009*)

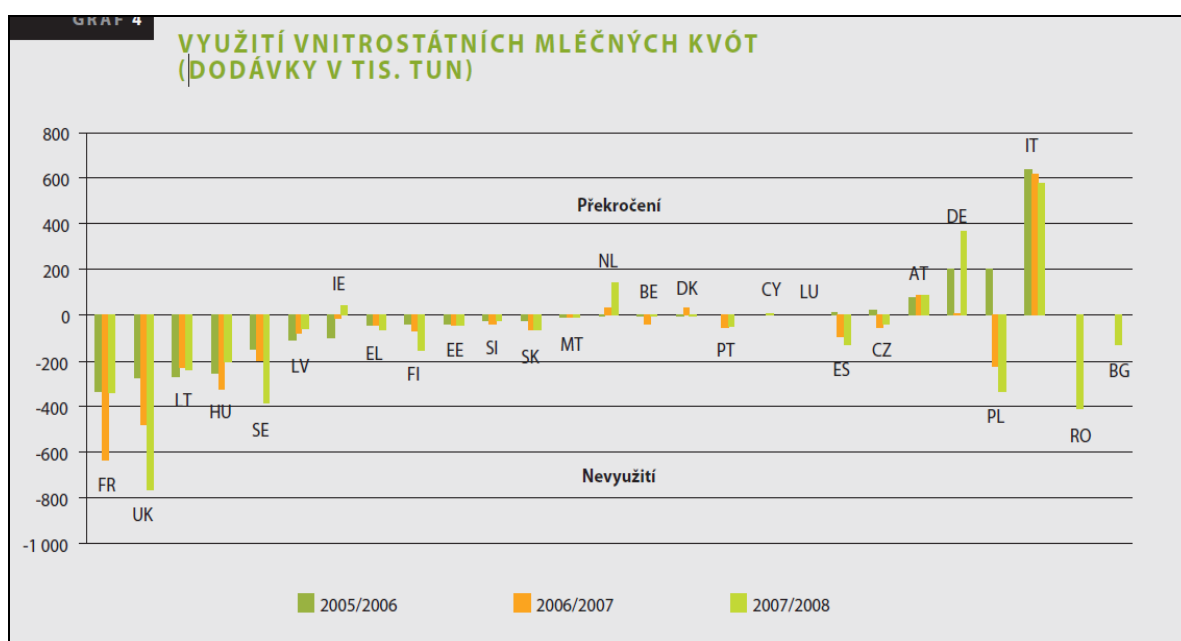
4. 3. Nástroje pro řízení trhu s mlékem a mléčnými

Právní úprava platná po reformě z roku 2003 zahrnovala následující nástroje řízení:

• **SYSTEM MLÉČNÝCH KVÓT**, který byl v EU zaveden v roce 1984 (*Musilová, 2009*), je v Evropské unii stále platný. V reakci na nadprodukcí a hromadění vysokých zásob mléka a mléčných produktů na území Společenství je určeno celkové množství mléka, které může být maximálně vyprodukováno v rámci EU a toto referenční množství je následně rozděleno mezi členské státy podle jejich předchozí produkce. Na základě tohoto režimu je každému členskému státu přidělena vnitrostátní dodávková kvóta pro mléko dodávané odběratelům (především mlékárnám) a vnitrostátní kvóta přímého prodeje pro přímý prodej, kdy je mléko prodáváno přímo spotřebitelům. Výrobci jsou stanoveny individuální kvóty pro jejich dodávky a přímý prodej v mezích vnitrostátních stropů. Vznikají tak individuální referenční množství, která jsou charakterizovaná množstvím vyrobeného mléka v kg a jeho tučností. Hlavní inovace spočívá v tom, že kontrola výroby se neuskutečňuje na úrovni státu nebo regionu, ale přímo u výrobce. Každému producentovi je podle kritérií platných po celém území společenství přidělena individuální mléčná kvóta, za jejíž dodržení je přímo zodpovědný. Při překročení některé z těchto vnitrostátních kvót je členský stát povinen Společenství odvést sankci tzv. dávku, která je vybrána od jednotlivých producentů.

Reforma z roku 2003 vyplývající z Agendy 2000 vedla ke zvýšení vnitrostátních kvót o 1,5% (pro 11 členských států EU-15) a bylo při ní stanoveno též postupné snížení dávek až na 27,83 EUR na 100 kg (kvótový rok 2007/2008); toto snížení proporcčně odpovídá snížení intervenčních cen (*Evropsky účetní dvůr, 2009*). Dodávková kvóta Společenství byla po dlouhou dobu nepatrně překračována, avšak od roku 2004 zůstává pravidelně

nevyužita v plné výši ve většině členských států EU. Současný režim kvót představuje skutečné omezení již jen v malém počtu členských států jako je Itálie, Německo, Nizozemsko, Rakousko, Dánsko, Kypr a Lucembursko. Vzhledem k tomuto vývoji i postupné liberalizaci v mléčném sektoru bylo od roku 2008 stanoveno každoroční navýšení kvót o 2%. V souvislosti s krizí v mléčném sektoru, na kterou měla vliv i celosvětová krize, došlo ke snížení poptávky po mléce a mléčných produktech. Tato situace byla doprovázena velkými přebytky zásob, které měly za následek radikální snížení výkupních cen mléka. Na to reagovala Komise zrušením opatření navyšujících kvóty každoročně o 2% a snížila toto navýšení pouze na 1%. Toto navyšování by mělo trvat až do 31. března 2015, kdy by měla na základě Agendy 2000, úplně skončit platnost mléčných kvót.



graf 1 Využití vnitrostátních mléčných kvót členských zemí EU,
zdroj: Evropský účetní dvůr

V České republice začal být systém „mléčných kvót“ uplatňován již před vstupem do EU tj. v roce 2001, kdy v souladu českou legislativou byly individuální produkční kvóty v celkovém objemu 2 798,1 mil. litrů přiděleny celkem 3 602 producentům (SZIF cz - Správa mléčných kvót). Po vstupu ČR do EU byla administrace mléčných kvót upravena pravidly Společné zemědělské politiky EU.

Vyhodnocení čerpání kvóty v ČR:

- V kvótovém roce 2005/2006 překročila Česká republika své vnitrostátní množství mléka pro dodávky celkem o 16 589 611 kg, což představovalo úhradu dávky ve výši 46 733 392,22 Kč. Na překročení se podílelo celkem 1 465 producentů.
- V kvótovém roce 2006/2007 bylo u dodávek mléka stanovené referenční množství mléka čerpáno na 98,07%, u přímého prodeje bylo stanovené množství čerpáno na 70,02%.
- V kvótovém roce 2007/2008 byla vnitrostátní kvóta pro dodávky plněna na 98,59%, vnitrostátní kvóta přímého prodeje byla plněna na 84,97%. (*Hrubá & Veselá, 2008*)
- V kvótovém roce 2008/2009 byla vnitrostátní kvóta pro dodávky plněna na 96,91%, vnitrostátní kvóta přímého prodeje byla plněna na 30,03%.
- V kvótovém roce 2009/2010 byla vnitrostátní kvóta pro dodávky plněna na 93,41%, vnitrostátní kvóta přímého prodeje byla plněna na 31,16% (*SZIF cz - Správa mléčných kvót*)

Česká republika překročila množství určené k dodávkám pouze v kvótovém roce 2005 až 2006. Na základě žádosti uvolnila EU pro Českou republiku od 1. 4. 2006 zvláštní restrukturalizační rezervu ve výši 55 788 000 kg mléka. Poté již dostupné množství nebylo nikdy zcela využito, na což má také vliv postupné navyšování kvóty (v ČR od roku 2008). Příčinou by také mohlo být klesající množství aktivních producentů dodávajících mléko, kdy v kvótovém roce 2004/2005 byl jejich počet 2 950 a postupně se snížil až na 2 570 producentů v roce 2007/2008. Rovněž počet producentů pro přímý prodej poklesl z 252 na 178 producentů.

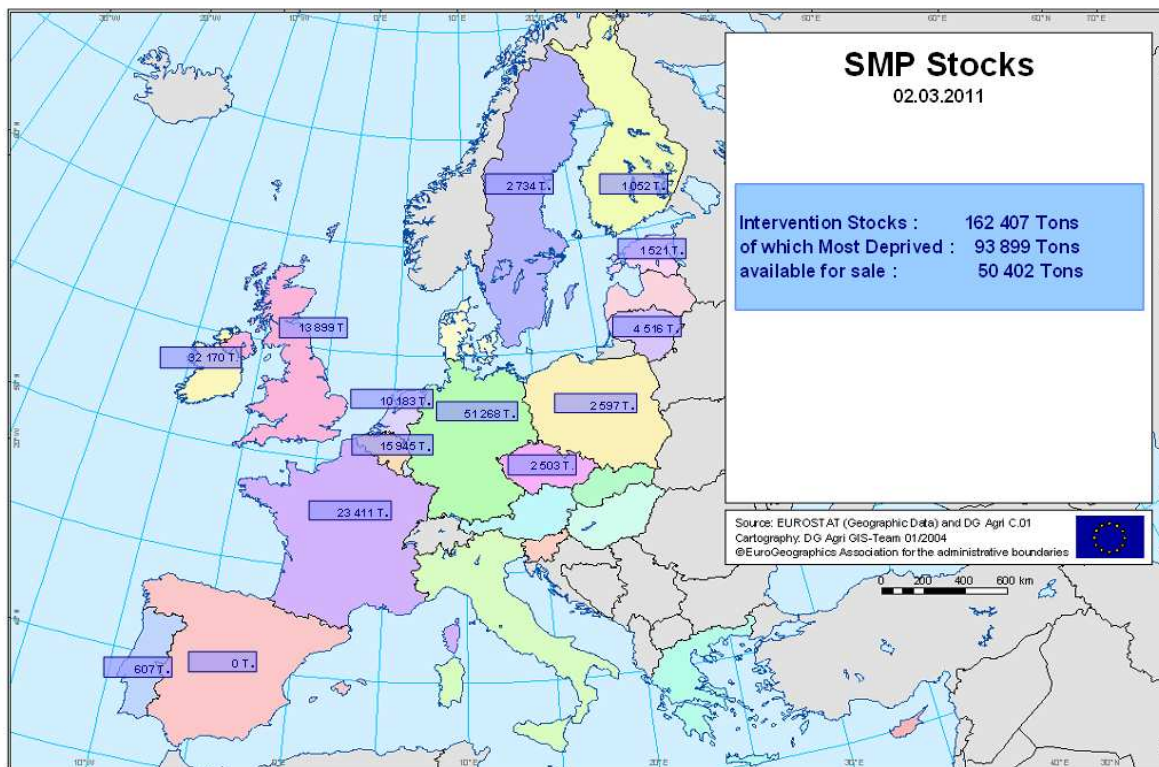
• **VEŘEJNÉ SKLADOVÁNÍ MÁSLA A SUŠENÉHO ODSŤŘEDĚNÉHO MLÉKA,**

jež je nástrojem přímé intervence na trhu využívaným pro udržení tržních cen na hladině blízké tzv. intervenčním cenám. Intervenční cena (intervention price) je mírně pod úrovní cílové ceny. Je to cenová úroveň, pod níž nemůže poklesnout tržní cena, protože je garantována jako minimální, zaručená cena pro zemědělské výrobce. Akreditované agentury v členských zemích jsou povinny vykoupit nabízenou produkci, pokud je producent ochoten se spokojit s intervenční cenou, která odpovídá 90% referenční ceny pro máslo a 100 % pro SOM.

V souvislosti s produkčním obdobím je zahájen intervenční nákup másla a sušeného odstředěného mléka (SOM) za pevně stanovenou cenu vždy od 1. března každého roku. Nákupní cena másla od roku 2008 činí 2 217,5 EUR/tunu a nákupní cena SOM činí 1 698,0 EUR/tunu (*SZIF.cz - Intervenční nákup másla a SOM*). Celkový objem množství, které může být přijato do intervenčních skladů v rámci celé EU, dosahuje pro máslo 30 000 tun a 109 000 tun pro SOM (*článek 13, Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007*). Po překročení této hranice má Evropská komise možnost rozhodnout o zastavení nákupu za pevnou cenu a pokračování nákupu prostřednictvím nabídkového řízení.

Systém intervenčních cen je spojen s tím, že vykoupená produkce je skladována a uváděna opět na trh v období, kdy toto množství neovlivní stabilitu na vnitřním trhu. Velice často se těchto zásob používá k potravinové pomoci poskytované zemím postiženým neúrodou, hladomorem, živelnými katastrofami nebo válečnými konflikty.

Nákupy byly omezeny pouze na určité období v roce (od 1. března do 31. srpna). (*článek 11, nařízení Rady (ES) č. 1234/2007*) Vzhledem k velké nestabilitě na trhu v mléčném sektoru v roce 2009, může nyní Komise rozhodnout při negativním vývoji cen o prodloužení tohoto období.



Obrázek 1 Stav intervenčních skladů k 3.3.2011,
Zdroj: Evropská Komise

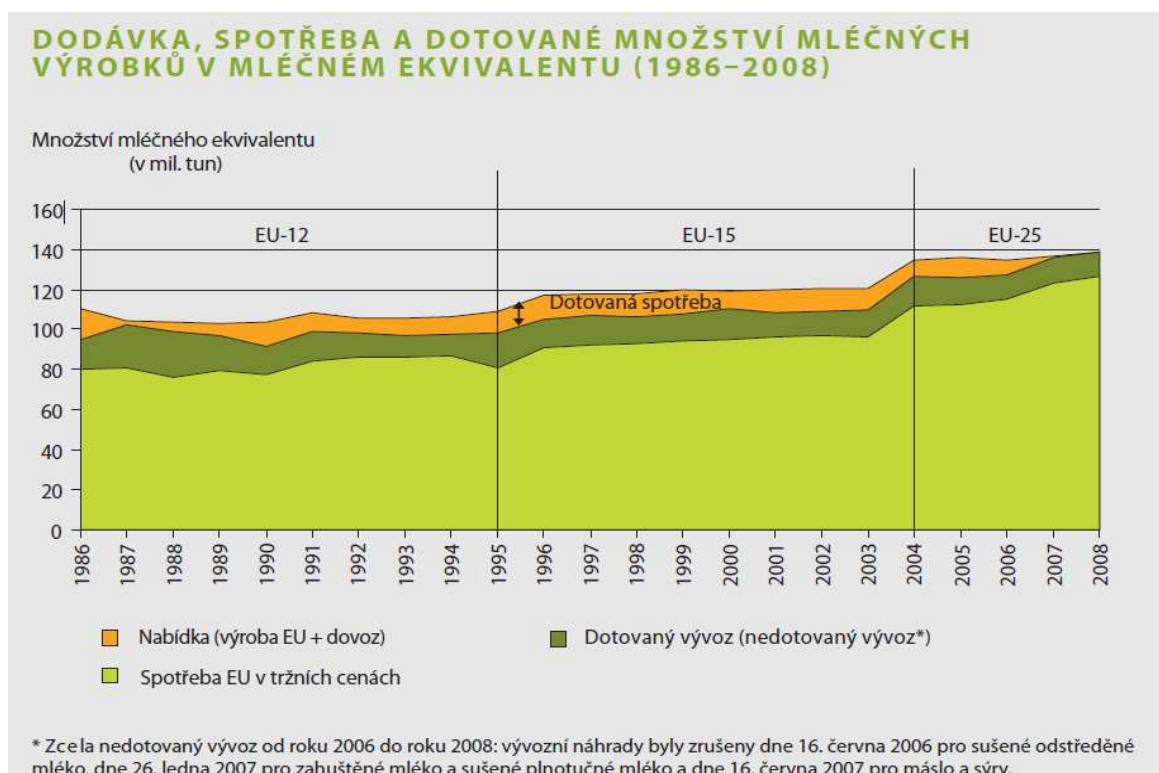
- **PODPORA SOUKROMÉHO SKLADOVÁNÍ** smetany a sušeného odstředěného mléka, byla zrušena v roce 2007 a v současné době přetrvává již pouze podpora na máslo a některé druhy sýrů. Za účelem regulace množství uváděného na trh může být každoročně stanovena podpora na soukromé skladování určitých produktů. Soukromé skladování je běžně zahájeno stejně jako intervenční nákup od 1. března. Podpora se skládá ze dvou položek, a to z podpory na pevné náklady, které jsou vypláceny na tunu uskladněného zboží a z podpory na uskladněnou tunu za smluvní den skladování. Výhoda proti intervenčnímu skladování spočívá v tom, že zboží není přímo odkupováno do veřejných skladů EU, ale zůstává dál ve vlastnictví původního majitele. Soukromým skladováním je umožněno producentům oddálit období, kdy nejsou příznivé podmínky pro odbyt daného zboží.

• PODPORY ODBYTU MLÉKA A MLÉČNÝCH PRODUKTŮ NA VNITŘNÍM TRHU

Cílem těchto podpor bylo omezení využívání pouze intervenčního mechanismu.

- ❖ podpora pro odstředěné mléko určené k výživě zvířat,
- ❖ podpora zpracování odstředěného mléka na kasein a kaseináty,
- ❖ podpora využívání másla v rámci cukrářského másla,
- ❖ podpora poskytování mléka do škol (*Evropský účetní dvůr, 2009*).

Z důvodu malého využívání některých odbytových opatření, a také vzhledem k tomu, že nebyl zjevně prokazatelný vliv těchto stanovených podpor na zvýšení odbytu mléka, byla většina těchto opatření již zrušena. V současné době je stále podporovaný odbyt mléka do školních zařízení.



Graf 2 Dodávka, spotřeba a dotované množství mléčných výrobků v mléčném ekvivalentu 1986–2008, zdroj: Evropský účetní dvůr, podle údajů ZMP a AND – International

• **DOVOZNÍ CLA** chrání vnitřní trh EU před dovozem levných produktů ze třetích zemí. V celním sazebníku EU je uveden přehled produktů pod jejich kombinovanou nomenklaturou. Toto značení současně specifikuje přesné složení daného produktu a podmínky, za kterých může být tento produkt vyvezen nebo dovezen. V rámci dovozu je určena výše dovozního cla, popř. uplatnění preferenčních dovozů. Preferenční dovozy jsou zvýhodněny sníženou celní sazbou, ale i možností dovážet produkty zcela bez cla. Tyto výhody vyplývají z různých preferenčních ujednání se třetími zeměmi, jako je Evropské sdružení volného obchodu, dohody volného obchodu týkající se Středomoří nebo dohod o spolupráci s africkými, karibskými a tichomořskými rozvojovými zeměmi. Všechna data týkající se pohybu zboží jsou zaznamenána pomocí informačního systému Eurostat.

Na základě těchto dohod je možno současně do třetích zemí také bezcelně dovážet z EU. Jedná se např. o vývoz sýrů v rámci kvót do USA nebo Kanady, vývoz sušeného mléka do Dominikánské republiky.

• **VÝVOZNÍ NÁHRADY** jsou poskytovány vývozcům EU v případě, kdy jsou evropské ceny vyšší než ceny světové. Použití tohoto opatření má zajistit vyšší konkurenceschopnost evropského zboží na světovém trhu. Cílem poskytování vývozních podpor je zajistit účast Evropské unie na mezinárodním obchodu s mlékem a mléčnými výrobky. Na podporovaný vývoz se však vztahují cenová i množstevní omezení. Od roku 2004 se výše náhrad postupně snižovala tak, aby odpovídala plánovanému snížení intervenčních cen másla a sušeného odstředěného mléka. Evropský vývoz byl nadále dotován v míře odpovídající cenovému rozdílu mezi evropským a světovým trhem, který přetrvával i po snížení intervenčních cen.

Od června 2007, kdy došlo k rekordní úrovni cen na světovém i vnitřním trhu, byla Komisí stanovena v červnu téhož roku nulová sazba vývozních subvencí pro všechny mléčné produkty. Zrušení vývozních subvencí je zásadním požadavkem WTO vzhledem k tomu, že poskytováním dotací dochází k upřednostňování evropské produkce a tím k nerovné konkurenci zejména ve vztahu k chudým rozvojovým zemím, kde dotované evropské mléko vytlačuje z trhu místní farmáře a bere jim obživu. Každé významné snížení světových cen mělo za následek to, že se evropské základní výrobky staly na světovém

trhu nedostatečně konkurenceschopnými. Počátkem roku 2009, kdy došlo naopak ke snížení světových cen a současnému znehodnocení dolaru oproti euru, opět vyvstal problém konkurenceschopnosti evropských výrobců, což vedlo Komisi ke znovuoživení systému vývozních subvencí (*Evropský účetní dvůr, 2009*). Na základě růstu světových cen klesly koncem roku 2009 opět vývozní subvence na nulu.

Je očekáváno, že po nárůstu mléčných kvót popř. po jejich zrušení v roce 2015 dojde k významnému nárůstu vývozu mléčných výrobků z EU. Podle kontrolních opatření prováděných Komisí bude nutné vyvézt 70% dodatečné výroby Společenství. Záměrem Komise je podnítit vývoz bez nutnosti využití vývozních náhrad, které by měly být zrušeny během roku 2013 (*Evropský účetní dvůr, 2009*).

Kvótový vývoz i preferenční dovoz je množstevně omezen a je tedy spravován Komisí pomocí vývozních/dovozních licencí. Pomocí vývozních licencí je řízen také vývoz se stanovenou subvencí, popř. vývoz se subvencí, která je vývozci přidělena na základě nabídkového řízení. Nabídkové řízení pro vývozní subvence probíhá dvakrát měsíčně a maximální výše subvence je stanovena Komisí na základě úrovně světových a evropských cen. Podle množství předložených nabídek, resp. objemu produktu vztahující se k těmto nabídkám, může Komise také pozorovat případné zhoršení situace při vývozu. Toto nabídkové řízení úzce souvisí s nabídkovým řízením na předkládání nabídek zboží do veřejných intervencí. Oba tyto nástroje jsou v současné době použity v případě, kdy dochází k obtížnému odbytu zboží při snížené poptávce a hromadění zásob mléčných produktů doprovázeným snížením výkupních cen mléka (jako tomu bylo v roce 2009).

• **PODPORA PŘÍJMU VÝROBCŮ MLÉKA V OBDOBÍ 2004–2007** (prémie pro mléčné výrobky a dodatečné platby), jež měla částečně vyrovnávat pokles cen mléka vyplývající z postupného snižování intervenčních cen. Od roku 2007 jsou prémie pro mléčné výrobky i dodatečné platby povinně odděleny od výroby a začleněny do jednotné platby (*Evropský účetní dvůr, 2009*).

5. Podpora poskytování mléka do škol

Podpora distribuce mléka ze strany EU existuje v různých obměnách již více než 30 let. Hlavním důvodem vzniku programu školního mléka v EU bylo snížení nadbytečných zásob mléka nabízením mléčných produktů žákům za snížené ceny. Tyto snížené ceny jsou dosud zajišťovány pomocí podpory z evropského rozpočtu. Do roku 1977 bylo školní mléko podporováno výhradně z národních zdrojů. V květnu 1977 se začala poskytovat podpora z unijního rozpočtu, která doplňovala z 50 % podporu z národního rozpočtu. Během následujících let se spoluúčást Společenství postupně zvyšovala na 66%, 80% a nakonec v srpnu 1983 až na 100% (*Griffin, 2004*). V uplynulých letech se naopak podpora Společenství postupně snižovala až na nynější úroveň. V současné době je program školního mléka zaměřen především na výživovou a výchovnou stránku, přispívající také v boji proti obezitě (*Europa Press Releases Rapid*).

Celosvětově je do programu zapojeno asi 80 zemí (*Důvodová zpráva Ministerstva zemědělství*), v rámci EU využívá podporu z evropského rozpočtu mimo Řecka všech ostatních 26 členských zemí. Ze zkušeností vyspělých zemí vyplývá, že spotřeba školního mléka není příliš vysoká, avšak vytváří důležitý návyk u dětí na mléko a mléčné výrobky, který bude přetrvávat i v dospělosti a má pozitivní vliv na zdravotní stav dorůstající populace (*Pourová, 2000*).

5. 1. Podpora spotřeby školního mléka v České republice

Podpora spotřeby školního mléka byla v ČR zahájena na podzim roku 1999. Účelem podpory bylo snížení deficitu vápníku u dětské populace, zlepšení stravovacích návyků dětí, a zajištění odbytu mléka pro zemědělskou výrobu (*SZIF cz - podpora spotřeby školního mléka*). První školní mléko mohli školáci ochutnat v roce 1996, kdy do škol dodávala mléko za snížené nedotované ceny společnost Laktea (*Podpora školního mléka*). Se vstupem ČR do EU v květnu roku 2004, přibyla ke státní podpoře i podpora unijní a školáci měli možnost využít nabídky mléčných produktů pětikrát týdně. Program Školní mléko se postupem let rozšířil na většinu škol v České republice. Současně byl rozšířen seznam zboží s regulovanými cenami o položku mléčné výrobky pro žáky se stanovenými maximálními cenami (*Ministerstvo financí ČR*). Maximální cena je cena, kterou žák

maximálně zaplatí za odebraný podporovaný školní výrobek. Maximální ceny jednotlivých mléčných školních produktů stanovuje pro každý školní rok Ministerstvo financí ČR cenovým výměrem v souladu s cenovou regulací (podle zákona č. 526/1990 sb.) (*SZIF cz - podpora spotřeby školního mléka*). V těchto cenách bylo nezbytné zohlednit výši poskytovaných unijních podpor, stanovených na řadu let dopředu (nařízení Komise (ES) č. 2707/2000, resp. nařízení Komise (ES) č. 816/2004) a výši našich národních výrobních podpor, schvalovaných s ohledem na finanční možnosti každoročně (nařízení vlády č. 205/2004 Sb.) (*Ministerstvo financí ČR*).

V ČR měli na dvě balení týdně dotovaného mléka zpočátku nárok pouze žáci prvních a druhých, později i třetích tříd základních škol. Podpora se poskytovala na základě podpůrných programů ČR pouze pro ochucené a neochucené plnotučné a polotučné mléko o objemu 250 ml. Stanovená výše podpory představovala max. do 3,00 Kč/ks balení. V první polovině roku 2000 se do programu zapojilo 74,9 % základních škol (*Situační a výhledová zpráva mléko, 2000*). Nejvíce se odebíralo ochuceného mléka 84,7%, z toho nejvíce kusů balení bylo vanilkového mléka 38,3% (*Situační a výhledová zpráva mléko, 2001*). Dne 6. 3. 2001 vstoupilo v platnost nařízení vlády č. 91/2001, kterým se stanovily nové podmínky zajišťující zvýšení spotřeby školního mléka. Tímto nařízením se rozšířil sortiment nabízených mléčných výrobků. K ochucenému a neochucenému mléko přibýlo jogurtové mléko, jogurty a smetanové krémy. Dotované mléčné výrobky byly určeny již pro všechny žáky základních škol v množství 2 kusů balení týdně. Maximální cena nesměla přesáhnout 3 Kč za kus (*zdroj: nařízení vlády č. 91/2001*).

5. 2. Program školního mléka v České republice po vstupu do EU

Se vstupem ČR do Evropské unie v roce 2004 se naše země zařadila mezi členské státy účastníci se programu Mléko do škol regulovaného nařízením Komise. Tímto bylo nutné plnit podmínky vyplývající nejen z české legislativy, ale také z unijní.

Pravidla pro mléko do škol prošla během jejich trvání mnohými změnami. V současné době podpora spotřeby školního mléka vychází z nařízení Rady (ES) č. 1234/2007, kterým se stanoví společná organizace zemědělských trhů a zvláštní ustanovení pro některé

zemědělské produkty („jednotné nařízení o společné organizaci trhů“), v platném znění. Nejvýraznější změny byly provedeny nyní platným nařízením Komise (ES) č. 657/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1234/2007, pokud jde o podporu Společenství pro poskytování mléka a některých mléčných výrobků žákům ve školách, v platném znění. Tato pravidla platná od července 2008 program výrazně zjednodušila a rozšířila nabídku o více atraktivních výrobků, jako jsou ochucené kysané mléčné výrobky, neochucené a ochucené čerstvé a tavené sýry. V mléčných výrobcích byl navýšen také podíl ovocné složky a bylo umožněno přidávat ovocnou složku i do jogurtů, což nabízí žákům řadu dalších a ještě příjemnějších možností ke zdravému stravování. Členské státy mají právo si program Mléko do škol upravit podle vlastních potřeb. Mohou si tedy samy stanovit, které výrobky ze seznamu EU budou v dané zemi z dotace hrazeny. Mají také možnost dodatečně omezit obsah některých složek dotovaného mléka a mléčných výrobků, například omezit procento tuku. Kromě toho mohou státy distribuci výrobků dotovat i z dalších prostředků. (*Evropský program mléko do škol*). Z režimu by měl mít navíc užitek větší počet dětí, neboť se stal dostupným také pro střední školy za stejných podmínek jako pro mateřské a základní školy.

V České republice jsou pravidla stanovena nařízením vlády č. 205/2004 Sb., kterým se v rámci společné organizace trhu s mlékem a mléčnými výrobky stanoví bližší podmínky poskytování podpory a národní podpory spotřeby mléka a mléčných výrobků žáky, kteří plní povinnou školní docházku ve školách zařazených do sítě škol, v platném znění. Současné nařízení vlády navíc rozšiřuje sortiment nabízených mléčných výrobků s nárokem na národní podporu o další výrobky, jako jsou ostatní ochucené výrobky, ostatní ochucená kysaná mléka, ostatní sýry, smetanové krémy atd. Tyto podporované výrobky se liší od výrobků nabízených v rámci programu EU především vyšším obsahem cukru a tuku a stávají se pro dětskou populaci více přitažlivými.

Konečnými příjemci podpory jsou žáci, kteří pravidelně navštěvují mateřské školy nebo jiná předškolní zařízení, základní nebo střední školy. Žáci mají nárok na podporu pouze ve dnech, kdy probíhá školní výuka (*SZIF cz - podpora spotřeby školního mléka*).

V České republice jsou na mléčné výrobky poskytovány dva druhy podpor:

- **podpora hrazená z finančních zdrojů Evropské unie**, která podle přílohy I. nařízení Komise (ES) č. 657/2008 je stanovena ve výši:
 - 18,15 €/100 kg u ochuceného či neochuceného mléka nebo kysaného mléka (jogurtového mléka);
 - 16,34 €/100 kg u ochucených nebo neochucených jogurtů;
 - 54,45 €/100 kg u čerstvých a tavených sýrů a podpory u dalších sýrů především italského typu.

- **národní podpora plynoucí z finančních zdrojů České republiky** je schvalována s ohledem na finanční možnosti každoročně podle nařízení vlády č. 205/2004 Sb. Maximální ceny se mění také v souvislosti se změnami nařízení Komise, do cen se promítá distribuce, změny sazby DPH, administrativní náklady a částečně byl též zohledněn i nárůst ceny mléka na trhu. K 1. 9. 2007, kdy nabyly na účinnosti nové maximální ceny pro školní rok 2007/2008, došlo poprvé i k diferenciaci maximálních cen dle druhu použité distribuce, v návaznosti na diferenciaci sazeb národních podpor podle 2 druhů používané distribuce ve školách. Sortiment mléčných výrobků, dodávaných do škol, se tím výrazně rozšířil. Pro školní rok 2008/2009 byly zcela zrušeny národní podpory, což se projevilo na ceně i množství nabízených podporovaných mléčných výrobků. K 1. září 2009 nabyly účinnosti nové maximální ceny pro školní rok 2009/2010, zohledňující jak sazby podpor EU, tak nově opět i sazby našich národních podpor, schválené nařízením vlády č. 238/2009 Sb. ze dne 20. července 2009 (*Ministerstvo financí ČR*).

Národní i unijní podpora se promítne do maximální ceny zpracovatelsky upraveného mléka nebo mléčného výrobku přepočteného na ekvivalentní objem mléka ve výši 0,25 l poskytované na jednoho žáka a vyučovací den. Aby nedošlo k překročení maximálního subvencovaného množství, jsou v nařízení vlády pro jednotlivé mléčné výrobky stanoveny objemové a hmotnostní limity. Na tyto výrobky má žák nárok 5krát týdně. Výrobky musí být baleny v obalu s nápisem „školní program“, což znamená, že tento výrobek není určen k prodeji běžným spotřebitelům v maloobchodní síti. Aktuální ceny musí být ve škole zveřejněny na viditelném a všem přístupném místě (*SZIF cz - podpora spotřeby školního mléka*).

Do škol může mléčný výrobek dodávat pouze subjekt schválený Státním zemědělským intervenčním fondem. Jedná se buď o dodavatele (výrobce, obchodník), školu, zřizovatele školy, nebo subjekt, který zastupuje jednu nebo více škol. Žadatel musí mimo jiné předložit ke schválení druh podporovaného mléčného výrobku, jeho přesné složení, výrobce, charakteristika obalu a způsob distribuce včetně podmínek skladování. Fyzikální a chemické vlastnosti výrobku musí splňovat požadavky stanovené zákonem o potravinách (*SZIF cz - podpora spotřeby školního mléka*).

Žadatel v ČR může žádat o podporu třikrát během kalendářního roku za předchozí období, které je specifikováno nařízením vlády. Podpora je vyplácena mimo ostatních formalit na základě dokladů (faktur), kde je uvedeno skutečně dodané množství jednotlivých produktů do škol v průběhu příslušného období. Dodržování podmínek vyplývajících z nařízení Komise a nařízení vlády pravidelně kontroluje Státní zemědělský intervenční fond, který administruje žádosti a vyplácí podpory.

5. 3. Spotřeba školního mléka ve světě a výzkumné projekty

Školní mléko se nepodporuje pouze v rámci Evropské unie, ale dodávání mléka, ať podporovaného či nepodporovaného, je zajišťováno i v mnoha dalších zemích na celém světě. V některých zemích je školní mléko dotováno přímo pomocí vládních výdajů nebo samotnými zpracovateli, popř. mlékárenskými asociacemi, kdy je podpora zaměřena na cenu samotného produktu, jinde je zase kladen důraz na spotřebu mléka použitím různých propagačních aktivit. Školní mléko se podílí na celkové spotřebě mléka různou měrou. V Thajsku např. tvořila spotřeba školního mléka 25% z celkové národní spotřeby konzumního mléka. Ale i v některých dalších zemích školní mléko tvoří nezanedbatelný podíl na celkové spotřebě konzumního mléka: v Japonsku je to 9%, v USA 7%, ve Finsku 5%, Norsku a Švédsku 4% a v Dánsku 3%. Různé průzkumy ukázaly, že podpora školního mléka zvýšila značně spotřebu. Spotřeba v Dánsku vzrostla po zavedení školního mléčného programu až o 40%. Zvýšená spotřeba je taktéž sledována v souvislosti s růstem mléčného průmyslu dané země.

V některých zemích bylo mléko dodáváno zcela zdarma (Finsko, Švédsko), v některých zemích je podporováno částečně nebo je podpora zaměřena na sociálně slabší žáky, jinde není mléko podporováno vůbec. Přesto i v zemích, kde se dodává mléko do škol za tržní cenu, bývá mléko propagováno jako nápoj, jež by měl neodmyslitelně patřit na seznam produktů zdravé výživy. Dost často je mléko podpořeno legislativně, kdy bývá zvýhodněno oproti jiným produktům např. zákazem dodávat do škol méně kvalitní potraviny, jako je sycená voda. V mnoha zemích jako je Keňa, Velká Británie, Austrálie nebo Nový Zéland byl zaznamenán citelný pokles ve spotřebě školního mléka, v důsledku ukončení programu na jeho bezplatné dodávání (*Griffin, 17 - 19 June 2004*).

Četné diskuse probíhají také o složení samotných mléčných výrobků. Stát Florida např. odložil tento rok hlasování návrhu, který zakazoval dodávat čokoládové mléko a slazené džusy do škol. Dodávané ochucené jogurty měly být pouze o 10 kalorií vyšší než neochucené jogurty. Universitní profesor Rachel Johnson argumentoval studií, podle které se očekává 35% průměrný pokles studentů konzumujících mléko v případě, že nebude do škol dodáváno mléko ochucené (*Florida drops proposal to ban chocolate milk in schools, 2010*).

5. 3. 1. Speciální mléčný program v USA

Již v roce 1954 byl založen Speciální mléčný program (dále SMP) na podporu mléčného trhu v USA. Cílem tohoto programu bylo zvýšení spotřeby mléka u dětí v neziskových školách. Tento program doplňoval další dva podporované nutriční programy zaměřené na podporu obědů a snídaní ve školách (National School Lunch Program, School Breakfast Program). Průzkum z roku 1975 ukázal, že 88% všech škol využívá alespoň jednoho z těchto tří nutričních programů. Od roku 1975 bylo zcela hrazeno dodávané mléko sociálně slabším studentům, což činilo 18% z celkového množství mléka nabízeného v rámci SMP. Ve školách s programem SMP byly 4% mléka odebírány během snídaně, 84% během oběda a 12% v ostatním čase. Dodávané mléko do škol činilo 6% z celkové spotřeby konzumního mléka v USA.

Ve dvanáctiměsíčním období během roku 1974-75 mnoho tisíc škol přestalo využívat SMP program. Důvodem byla především administrativní zátěž, náklady a těžkosti vyplývající

z určování sociálně slabších účastníků. Cena mléka po ukončení programů stoupla pro studenty o 3,2 centů, což mělo za následek 35% pokles prodeje na jednoho studenta. V případě využívání programu SMP bylo zaznamenáno, že sociálně slabší děti, které mohly využívat plně hrazené mléko, mají přibližně stejnou denní spotřebu mléka jako ostatní děti. Přesto sociálně slabší děti spotřebovaly o 43% více mléka ve škole a o 22% méně mléka mimo školu než ostatní děti. 41% dětí spotřebovalo více jak jedno balení mléka, které bylo plně hrazené, zatímco stejné množství nehrazeného mléka bylo spotřebováno pouze 16% dětí. Přestože byl program ve škole ukončen, bylo zjištěno, že děti, které dříve odebíraly mléko plně hrazené, mají stále vyšší spotřebu mléka než děti, které mléko hrazené neměly.

Jiný faktor zvyšující spotřebu mléka ve škole a to až o 16% bylo podávání ochuceného mléka. Celkově lze zhodnotit, že děti účastníci se SMP programu měly denní spotřebu mléka o 10% vyšší než děti mimo program. Děti mající dostupné ochucené mléko, měly o 7% vyšší denní spotřebu mléka. Děti obědvající ve škole měly až o 20% vyšší průměrnou denní spotřebu, než studenti obědvající mimo školu. Další důvody, proč se školy nezúčastňovaly programu, byla nedostatečná vybavenost škol umožňující uskladnění mléka, nedostatečná poptávka od studentů po programu, nedostatek času pro podávání mléka během vyučovacích hodin a kolísání cen dodávaného mléka (*Robinson*).

5. 3. 2. Výzkumný projekt spotřeby školního mléka v Německu

Vzhledem ke snižující se spotřebě mléka v Německu, byl i zde zahájen výzkumný projekt, který by prověřil faktory ovlivňující poptávku po školním mléce. Dosud probíhající výzkum byl zaměřen na ceny, zvyky, sociální zázemí, pohlaví, osvětu, ekonomickou situaci, nabízené produkty a distribuci. Sledované děti ve vybraných školách navštěvovaly základní školu od druhé do čtvrté třídy během školního roku 2008/09. Cenový experiment spočíval v postupném čtyřfázovém snížení cen, které klesly až na nulu a poté jejich opětovné zvyšování na původní cenu. Spotřeba se nejvíce projevila u snižování cen ochuceného mléka, kdy zvyšující spotřeba se nejvíce projevila u prvního snížení cen, při dalším snížení už nebylo zvýšení spotřeby zaznamenáno, v případě snížení ceny na nulu však spotřeba raketově vyšplhala až na 64,7% z původního 26,5% spotřebovaného množství školního mléka (tj. 250 ml) na školní den. U neochuceného mléka byl nárůst spotřeby patrný až při poklesu ceny na nulu a to z 3,8% na 8,1%. Spotřeba u plně

hrozených produktů se nejvíce zvýšila u sociálně nejslabší skupiny. Nejoblíbenější příchutí mléka je s velkou převahou čokoládová a to až o 14% více než vanilková nebo jahodová příchut'. S věkem je patrný pokles spotřeby a chlapci spotřebují více školního mléka než dívky (*School milk demand: design and first result of the German federal research project "Focus on school milk", 2010*).

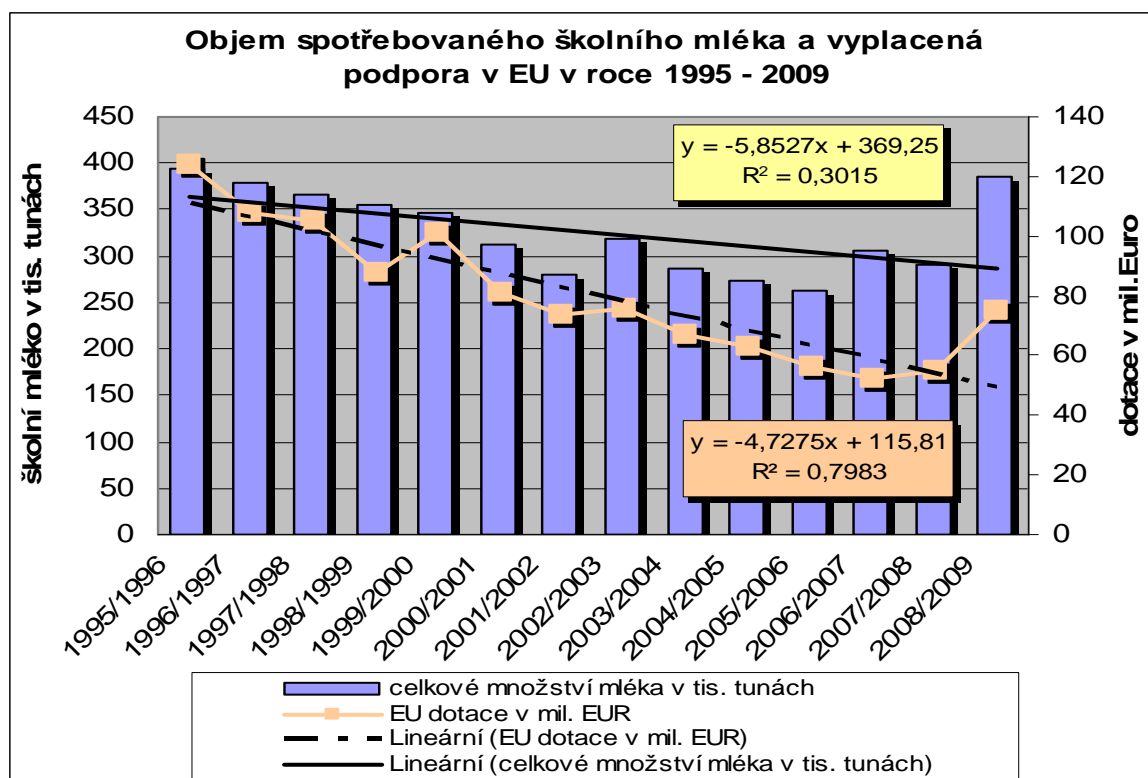
5. 3. 3. Výzkumný projekt školního mléčného projektu ve Spojeném království

Školní mléčný projekt – SMP zajišťující propagaci podporovaného školního mléka a zvyšující jeho spotřebu v základních školách vznikl v roce 1998 ve Spojeném království. Několikaletý výzkum dopadu toho projektu ukázal, že děti, které prošly tímto osvětově působícím projektem, vypijí následně během dne o dvě sklenice mléka více. Jeho výsledky poukázaly rovněž na to, že někteří studenti se ostýchali pít mléko před svými vrstevníky. Menší skupina dětí tvrdila, že poprvé ochutnala mléko až ve škole. Ačkoliv je povědomí o prospěšnosti mléka vysoké, děti dávají ve škole i mimo školu přednost syceným nápojům, džusům a vodě. S věkem spotřeba mléka klesá. Přítomnost mléka ve škole měla pozitivní dopad na vnímání mléka jako zdraví prospěšného nápoje, který je běžné pít. Současně se zvýšilo množství žáků a to i ve vyšším věku, které mléko pijí, stejně jako množství spotřebovaného mléka během školních i víkendových dnů (*School milk project*).

6. Analýza programu školního mléka

6.1. Program školního mléka v členských zemích EU

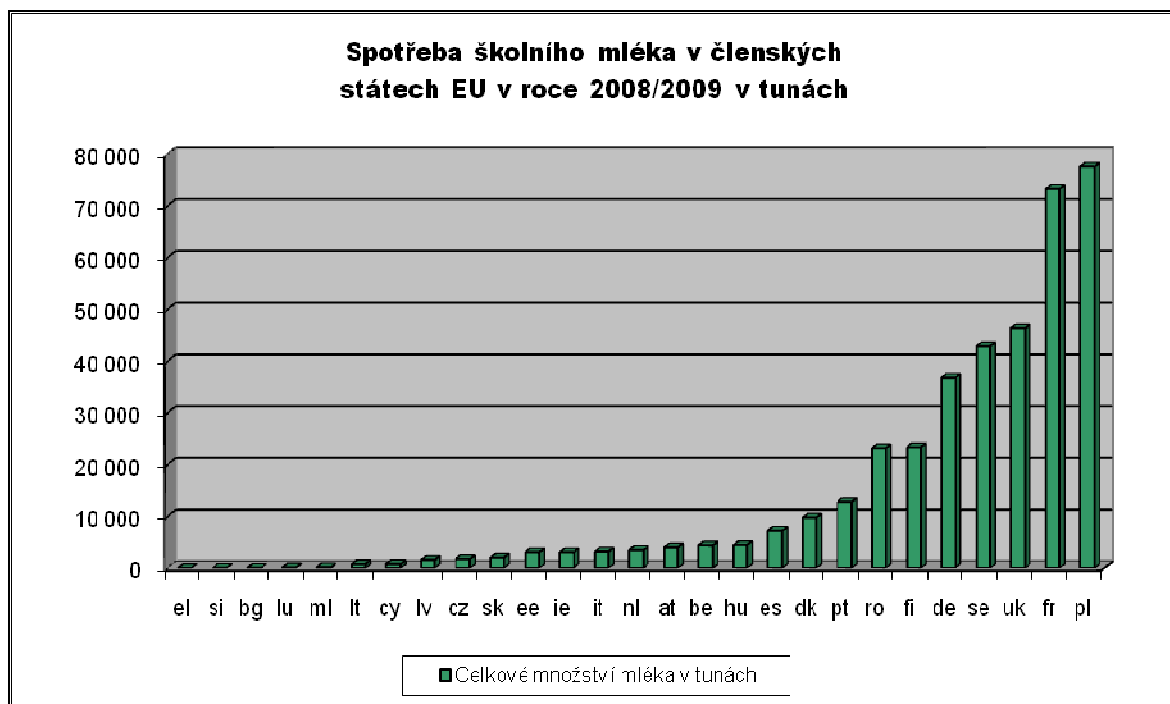
Výše sazby unijní podpory na mléčné produkty dodávané do škol se až do roku 2007 pozvolna snižovala. V současné době sazba unijní podpory vyplývající z aktuálního nařízení Komise (ES) č. 657/2008 činí 18,15 €/100 kg výrobku pro mléko, 16,34 €/100 kg výrobku pro jogurty a 54,45 až 163,14 €/100 kg výrobku pro sýry (dáno složením sýru).



Graf 3, Objem spotřebovaného školního mléka a vyplacená podpora v EU v roce 1995-2009, Vlastní zpracování dle dat Evropské Komise, Directorate-General for Agriculture and Rural Development

Nárůst objemu spotřebovaného školního mléka a vyplacené unijní podpory v EU byl zaznamenán ve školním roce 2008/2009. Tento nárůst byl způsoben rozšířením sortimentu nabízených mléčných výrobků ze strany EU od nového školního roku 2008/2009. Objem spotřebovaného školního mléka činil v tomto školním roce 385,4 tisíc tun mléka, což je nárůst oproti předcházejícímu roku o 94 tisíc tun., tj. o 32,2%. Současně se zvýšila celkově vyplacená podpora přibližně o 20 mil. Euro, což znamená relativní zvýšení o 36,4%.

Z lineární trendové funkce spotřeby mléka lze určit, že meziročně objem spotřebovaného školního mléka klesá o 5,85 tis. tun. Lineární funkce vystihuje z 30% vývoj spotřeby školního mléka. Z lineární trendové funkce vyplacené podpory, která vystihuje z 79% tuto řadu, je možné stanovit, že průměrný roční pokles podpory na školní výrobky činí 4,73 mil. Euro.



Graf 3, Spotřeba školního mléka v členských státech EU v roce 2008/2009, Vlastní zpracování dle dat Evropské Komise, Directorate-General for Agriculture and Rural Development

Největší množství spotřebovaného školního mléka okolo 77,5 tis. tun vykazovalo v posledním sledovaném období 2008/2009 Polsko, kde se na programu účastnilo 2 386 617 žáků. Polsko zároveň odčerpalo z evropského fondu nejvyšší podporu ve výši 14,6 mil. Euro. Polsko bylo následováno Francií se spotřebou školního mléka 73,2 tis. tun a vyplacenou podporou 13,53 mil. Euro (počet účastníků se žáků 7 300 000). Významná spotřeba je také ve Spojeném království 46,3 tis. tun (vyplacená podpora 8,21 mil. Euro a účastníků se žáků 1 151 720) a Švédsku 42,8 tis. tun (vyplacená podpora 9,03 mil. Euro a účastníků se žáků 1 591 031). V ČR bylo dodáno do škol 1,7 tis. tun mléka a mléčných výrobků a vyplaceno na podpory 0,31 mil. Euro s počtem 480 741 účastníků se žáků. V Řecku není program školního mléka využíván.

Spotřeba školního mléka na jednu osobu v roce 2008/2009

| Pořadí podle spotřeby | Členský stát | Spotřeba na osobu v kg |
|-----------------------|------------------------|------------------------|
| 1 | Švédsko | 4,67 |
| 2 | Finsko | 4,40 |
| 3 | Estonsko | 2,27 |
| 4 | Polsko | 2,03 |
| 5 | Dánsko | 1,78 |
| 6 | Portugalsko | 1,20 |
| 7 | Francie | 1,14 |
| 8 | Rumunsko | 1,07 |
| 9 | Velká Británie | 0,75 |
| 10 | Irsko | 0,73 |
| 11 | Kypr | 0,71 |
| 12 | Lotyšsko | 0,68 |
| 13 | Rakousko | 0,48 |
| 14 | Německo | 0,45 |
| 15 | Maďarsko | 0,44 |
| 16 | Belgie | 0,41 |
| 17 | Slovensko | 0,37 |
| 18 | Malta | 0,33 |
| 19 | Lucembursko | 0,31 |
| 20 | Nizozemí | 0,21 |
| 21 | Litva | 0,19 |
| 22 | Česká Republika | 0,17 |
| 23 | Španělsko | 0,15 |
| 24 | Itálie | 0,03 |
| 25 | Slovensko | 0,01 |
| 26 | Bulharsko | 0,002 |
| 27 | Řecko | 0 |

Tabulka 1, Spotřeba školního mléka na osobu v roce 2008/2009, vypočítáno na základě počtu obyvatel v jednotlivých členských zemích vlastní zpracování dle dat Evropské Komise, Directorate-General for Agriculture and Rural Development

V případě roční spotřeby podporovaného školního mléka na jednu osobu vykazuje ve školním roce 2008/2009 nejvyšší spotřebu Švédsko se 4,67 kg školního mléka na osobu, Finsko se 4,4 kg mléka na osobu a Polsko 2,03 kg mléka na osobu. V ČR bylo spotřebováno 0,17 kg podporovaného školního mléka na jednu osobu. V roce 2009/2010 se tato spotřeba v ČR zvýšila na 0,27 kg na osobu, v roce 2007/2008 činila spotřeba 0,39 kg školního mléka na osobu.

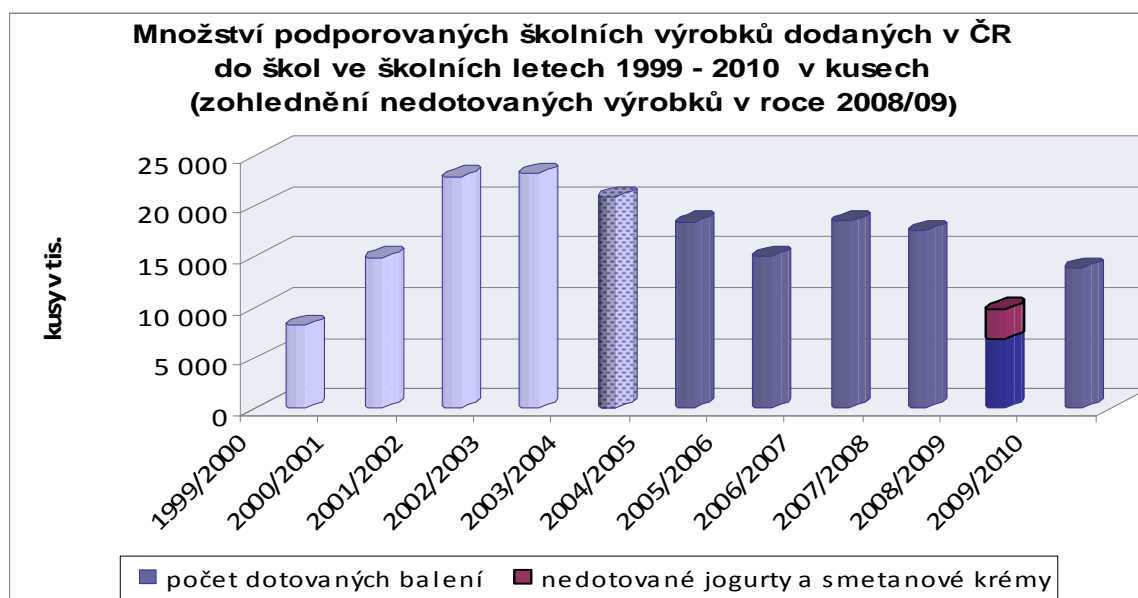
Nejvíce bylo v roce 2008/2009 dodáváno do škol v rámci celé Evropské unie neochuceného mléka a to v množství 258 465 tun. Ochuceného mléka bylo dodáno 58 897 tis. tun, sýrů 58 806 tun a výrobků na bázi kysaného mléka 9 264 tun.

6. 2. Poskytování národních dotací v členských zemích EU

Národní dotace byly poskytovány v roce 2008/2009 v 10 členských státech EU. Nejvyšší národní dotace byly v roce 2008/2009 vyplaceny v Polsku a to ve výši okolo 39,5 mil. Euro, ve Spojeném království 4,27 mil. Euro a v Maďarsku 1,78 mil. Euro. Vyplacená národní podpora na jedno dítě účastníci se programu je nejvyšší v Lotyšsku, kdy podpora činila přibližně 30,74 Euro na žáka. Tato vysoká úroveň je dána především malým počtem žáků účastnících programu tj. průměrně 20 494 žáků. Lotyšsko bylo následováno Polskem s výší podpory 16,55 Euro na žáka a Maďarskem s výší podpory 12,4 Euro na žáka (u členských států mimo eurozónu použit směnný kurz z 15. 1. 2009).

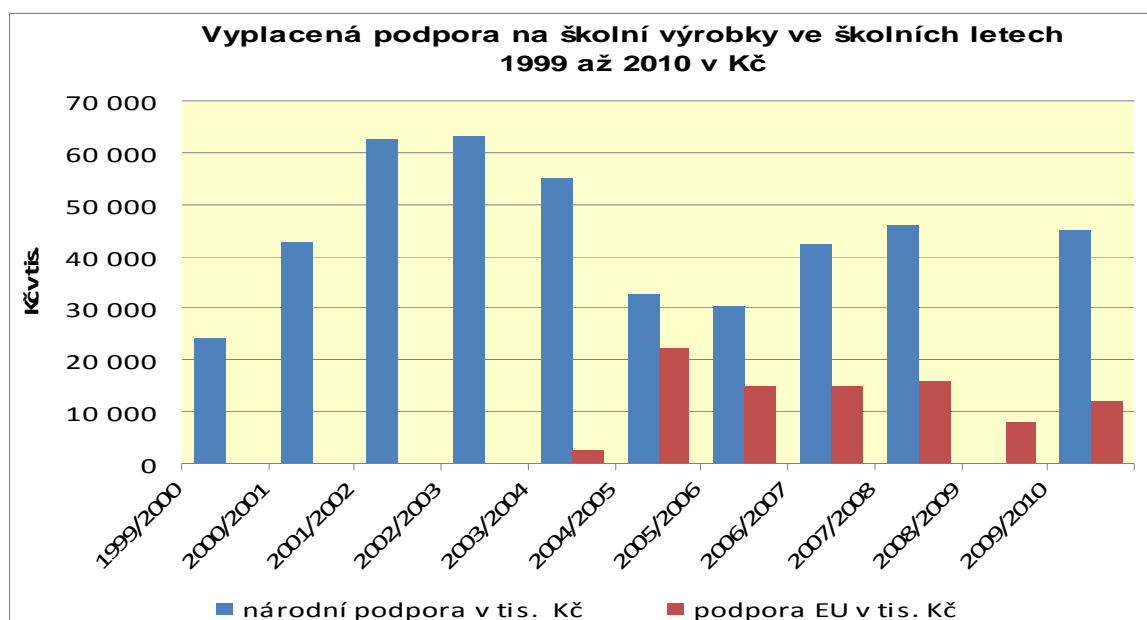
V ČR nebyla v roce 2008/2009 vyplácena národní dotace. Ve školním roce 2007/2008 činila v naší zemi národní podpora vyplácena na jednoho žáka 3,23 Euro (směnný kurz podle kurzovního lístku ČNB platného pro den 30. 6. 2008). V roce 2009/2010 se znovuzavedením národní dotace dosahovala národní podpora na jednoho žáka obdobné výše 3,11 Euro (směnný kurz 30. 6. 2010).

6. 3. Program školního mléka v České republice



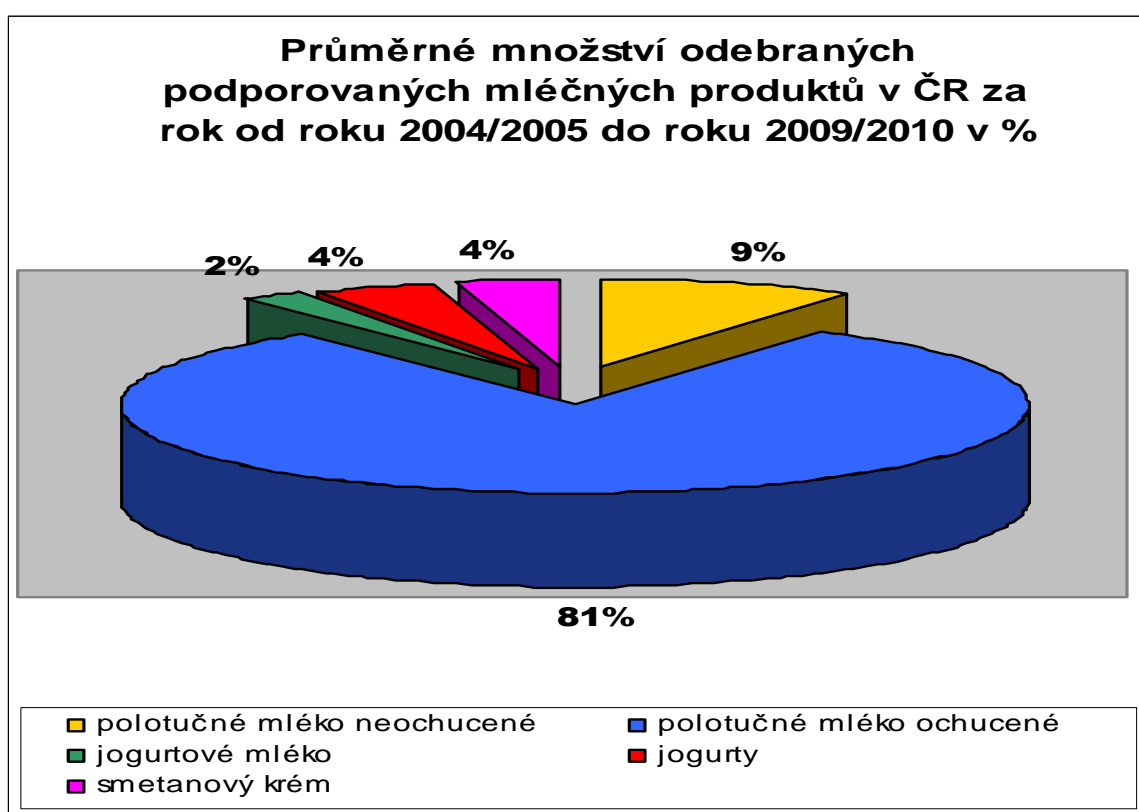
Graf 4, Množství podporovaných školních výrobků dodaných do škol v ČR v letech 1999 - 2010 (zohlednění o nedotované výrobky v roce 2008/2009), Vlastní zpracování dle dat SZIF, Situační a výhledové zprávy – mléko, 2000 až 2004

Ve výše uvedeném grafu lze sledovat celkové množství odebraných výrobků v rámci programu Mléka do škol. Zpočátku bylo mléko podporované výhradně z národních zdrojů, koncem školního roku 2003/2004 již byla k národní podpoře připojena i podpora z EU. Do školního roku 2007/2008 byly poskytovány v ČR obě podpory. V roce 2008/2009 byla zrušena národní podpora a pouze určité školní výrobky byly podporovány pouze ze zdrojů evropského rozpočtu. Největší množství kusů podporovaných školních výrobků bylo dodáno do škol v roce 2002/2003, kdy bylo žáky spotřebováno více jak 23,1 mil. výrobků. Nejnižší naopak v roce 2008/2009, kdy počet podporovaných mléčných výrobků dosahoval 6,7 mil. kusů, což je pokles o 70,7%. Ačkoliv se od roku 2008/2009 rozšířil sortiment nabízených výrobků podporovaných z evropského rozpočtu, tak se v důsledku zrušení národní podpory celkově v ČR seznam nabízených výrobků zúžil. Národní podpora umožňuje dodávat do škol i produkty, které nesplňují nárok na unijní podporu z důvodu složení obsahu výrobku a to vzhledem k vyššímu obsahu cukru i tuku. Se znovuzavedením národní podpory v roce 2009/2010 relativně vzrostl počet dodaných výrobků do škol o 104% oproti předchozímu školnímu roku, kdy byla vyplácena pouze unijní podpora, tj. absolutně o více jak 7 mil. kusů balení. Ovšem v porovnání s rokem 2007/2008, kdy byla vyplácena národní podpora, bylo v posledním školním roku dodáno o 21% méně dotovaných balení školních produktů.



Graf 5, Vyplacená podpora na školní mléko v ČR v letech 1999 až 2010, Vlastní zpracování dle dat SZIF, Situační a výhledové zprávy – mléko, 2000 až 2004

Do roku 2003 bylo školní mléko podporováno výhradně z národního rozpočtu, od vstupu ČR do Evropské unie v květnu roku 2004 se k národní podpoře připojila i unijní podpora. Nejvyšší národní podpora byla celkem vyplacena v roce 2002/2003, kdy její výše činila přibližně 63,3 mil. Kč. Nejvyšší unijní podpora ve výši 22,25 mil. Kč byla v ČR vyplacena v roce 2004/2005, což bylo dáno také vyšší sazbou podpory na kg výrobku. Naopak nejnižší vyplacená unijní podpora ve výši 8,1 mil. Kč je zaznamenána v roce 2008/2009, kdy byl celkově zaznamenán pokles dodávaných produktů do škol vzhledem ke zrušení národní podpory.



Graf 6, Průměrné množství odebraných podporovaných mléčných produktů v ČR za rok ve sledovaném období školního roku 2004/2005 až 2008/2010, Vlastní zpracování dle dat SZIF

V období školního roku 2004/2005 až 2009/2010 bylo z podporovaných mléčných výrobků průměrně nejvíce dodáno do českých škol polotučného ochuceného mléka, naopak nejméně bylo dodáno jogurtového mléka. Jogurtové mléko je podporováno pouze z národních zdrojů, čímž v některých letech nebylo jako podporovaný mléčný výrobek dodáváno společně se smetanovými krémy vůbec. Nejvíce bylo dodáno polotučného

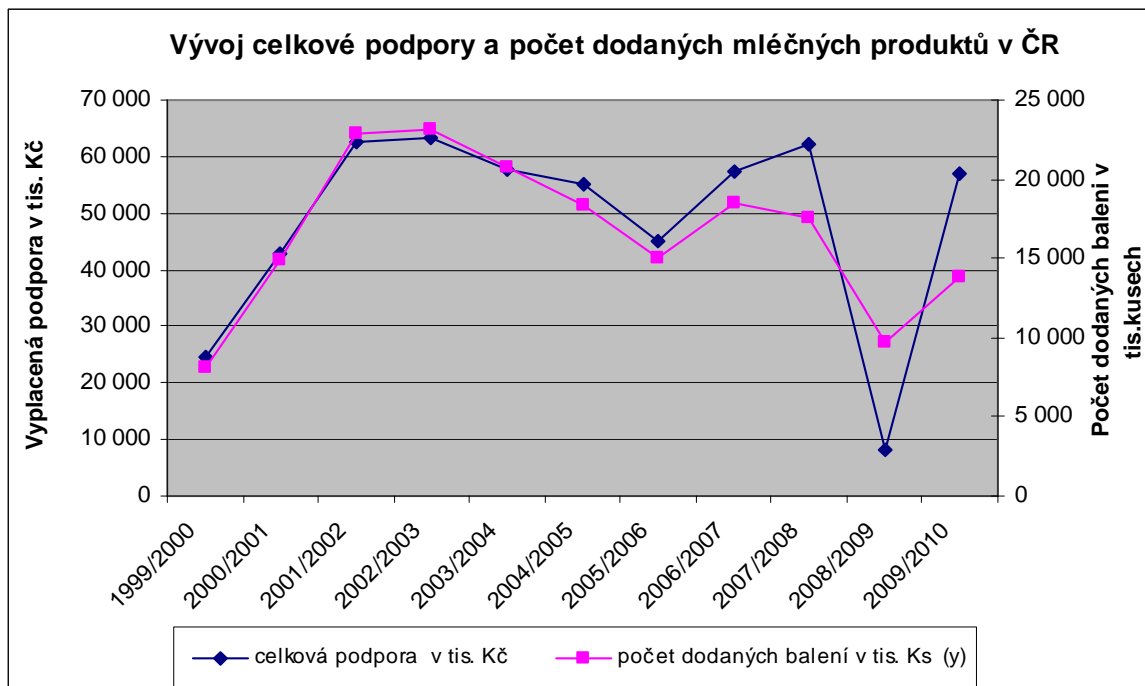
ochuceného mléka ve školním roce 2004/2005 a to 14 033 117 kusů balení. Naopak nejméně bylo tohoto produktu dodáno v letech 2008/2009, kdy množství činilo pouze 6 146 698 kusů balení. Množství se celkově snížilo o 7 886 419 ks, což znamená relativní snížení o více než 56 % podporovaného ochuceného mléka, a pokles o více než 2 010 tun mléka.

Obdobný vývoj byl i u ostatních produktů. U neochuceného mléka se množství dodávané do škol snížilo v roce 2008/2009 od průměrného množství předchozích čtyř školních let o 970 744 kusů balení, což je relativní pokles o více než 66%. U podporovaných jogurtů tento pokles činil 89,7%. Tento výrazný pokles byl zapříčiněn zrušením národní podpory v roce 2008/2009. Sazba národní podpory, která se pohybovala kolem 2 až 5 Kč na jedno balení výrobku, se musela nutně odrazit na maximálních prodejních cenách poskytovaných školních výrobků, které o tuto částku vzrostly. Jogurtové mléko a smetanové krémy nebyly podporovány vůbec. Celkově v roce 2008/2009 poklesl odběr mléka formou podporovaných mléčných výrobků oproti průměrnému odběru za předchozí 4 školní roky o 57 %, tj. o více jak 2 288 tun mléka. Počet zapojených škol v programu klesl o 533 a počet zapojených dětí o 117 752 dětí oproti průměrnému počtu za předchozí školní rok 2007/2008.

Celkový pokles mléčných produktů, které byly dodány do škol v rámci programu školního mléka v roce 2008/2009 (včetně výrobků, na které nebyla v roce vyplácena podpora, tj. smetanové krémy a smetanové jogurty) se oproti předchozímu roku snížil o 7 708 388 ks, což činí relativní pokles o 44,2%. V daném roce ovšem nebyl zaznamenán pokles smetanových krémů, na které nebyla vyplácena dotace a jejich cena se průměrně zvýšila o 2 Kč, tj. na 7 Kč. (viz. Graf 4 str. - 41 -)

Závislost spotřeby školního mléka na výši poskytované podpory

Závislost dodávaných resp. spotřebovaných mléčných produktů v rámci mléčného programu na poskytované podpoře ovlivňující maximální cenu výrobku je sledována v následujícím grafu.



Graf 7 Vývoj celkové podpory a počet dodaných mléčných produktů v ČR
Vlastní zpracování dle dat SZIF, Situační a výhledové zprávy – mléko, 2000 až 2004

Velikost síly závislosti mezi výší podpory a počtem dodaných (resp. spotřebovaných) školních výrobků lze zjistit pomocí korelačního koeficientu.

| Vyplacená podpora a dodané mléčné výrobky v ČR | | | | | | | | | | | |
|--|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| | 1999/2000 | 2000/2001 | 2001/2002 | 2002/2003 | 2003/2004 | 2004/2005 | 2005/2006 | 2006/2007 | 2007/2008 | 2008/2009 | 2009/2010 |
| celková podpora v Kč v tis. (x) | 24 400 | 42 800 | 62 500 | 63 300 | 57 565 | 55 066 | 45 152 | 57 398 | 62 024 | 8 101 | 57 024 |
| počet dodaných balení v Ks v tis. (y) | 8 141 | 14 870 | 22 853 | 23 170 | 20 802 | 18 371 | 14 969 | 18 421 | 17 496 | 9 761 | 13 817 |

Tabulka 2, Množství vyplacené podpory a dodaných mléčných výrobků v ČR

*od 1. května 2004 zahrnuta unijní podpora

* ve školním roce 2008/2009 zohledněno o počet dodaných produktů bez podpory

Vlastní zpracování dle dat SZIF, Situační a výhledové zprávy – mléko, 2000 až 2004

$$a = 5\,190\,800,845 \quad b = 0,2345$$

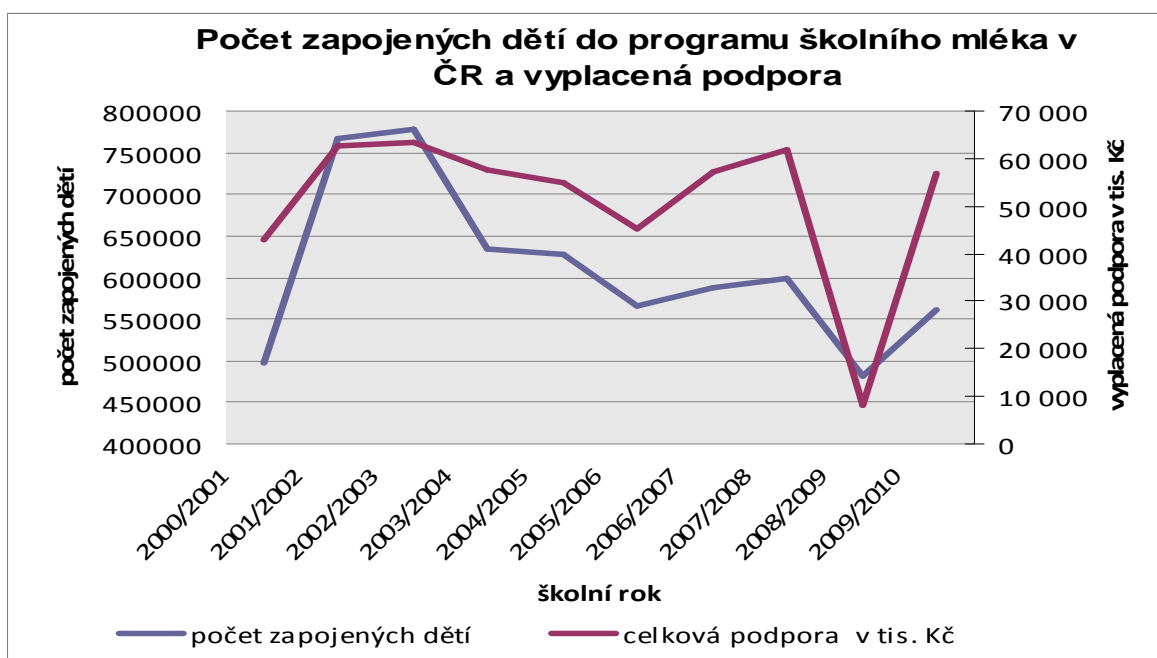
$$y = 5\,190\,800,845 + 0,2345 x$$

$$r = 0,8493$$

$$r^2 = 0,7213 \times 100 = 72,13\%$$

Vzhledem ke kladnému regresnímu koeficientu $b = 0,2345$ zjišťujeme, že se jedná o přímou závislost a můžeme určit, že zvýší-li se podpora o 1 000 Kč, lze očekávat zvýšení spotřeby školních výrobků o 234 ks. Podle koeficientu korelace (r) 0,8493 můžeme určit, že se jedná o velmi silnou závislost mezi výší vyplacené podpory a množstvím dodaných školních výrobků. Změny dodaných výrobků jsou z 92,16% způsobeny změnou výše dotace.

Závislost počtu zapojených dětí na výši poskytované podpory



Graf 8 Počet zapojených dětí do programu školního mléka v ČR a vyplacená podpora, Vlastní zpracování dle dat SZIF

Obdobnou korelaci je možné sledovat mezi výší poskytované podpory a počtem žáků účastnících se programu.

| Vyplacená podpora a počet zapojených žáků v programu v ČR | | | | | | | | | | |
|---|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| | 2000/2001 | 2001/2002 | 2002/2003 | 2003/2004 | 2004/2005 | 2005/2006 | 2006/2007 | 2007/2008 | 2008/2009 | 2009/2010 |
| celková podpora v tis. Kč (x) | 42 800 | 62 500 | 63 300 | 57 565 | 55 066 | 45 152 | 57 398 | 62 024 | 8 101 | 57 024 |
| počet zapojených žáků (y) | 496 595 | 766 787 | 777 521 | 633 717 | 628 418 | 566 451 | 588 619 | 598 493 | 480 741 | 560 740 |

Tabulka 3 Vyplacená podpora a počet zapojených žáků v ČR,

*od 1. května 2004 zahrnuta unijní podpora

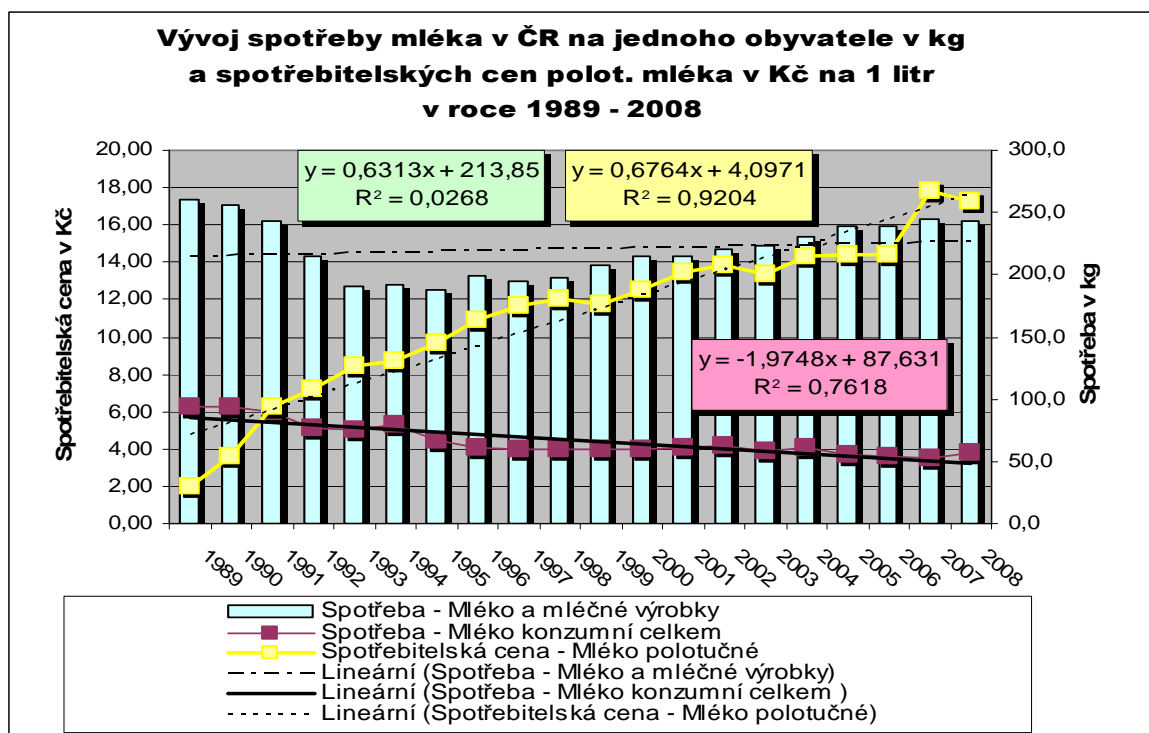
Vlastní zpracování dle dat SZIF

$$y = 398\,663,5712 + 4,1325 x \quad r = 0,6941 \quad r^2 = 0,83315 * 100 = 83,3\%$$

Vzhledem ke kladnému regresnímu koeficientu $b = 4,1325$ zjišťujeme, že se jedná o přímou závislost a můžeme určit, že zvýší-li se podpora o 1 000 Kč, lze očekávat navýšení spotřebitelů školního mléka o 4 žáky.

Podle koeficientu korelace (r) 0,6941 můžeme určit, že se jedná o střední závislost mezi výší vyplacené podpory a počtem žáků účastnících se programu školního mléka. Změny počtu žáků jsou z 83,3% způsobeny změnou výše dotace.

6. 4. Spotřeba mléka a mléčných výrobků v České republice

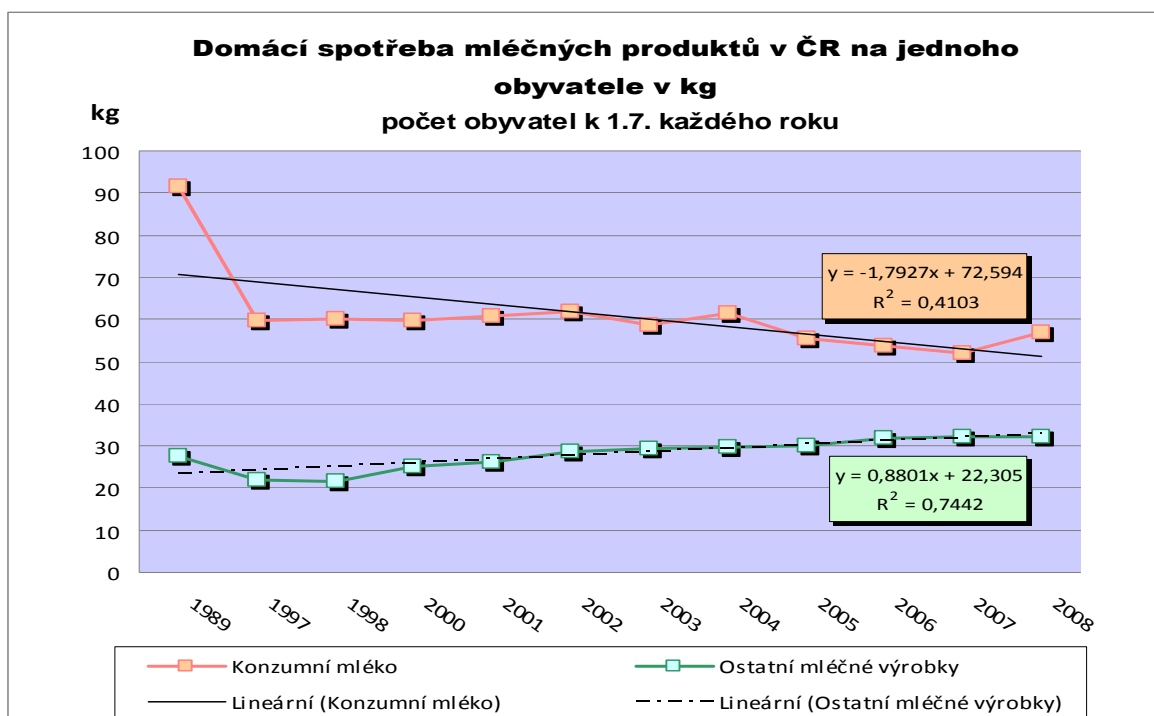


Graf 9, Vývoj spotřeby mléka v ČR na jednoho obyvatele v kg a spotřebitelských cen polot. mléka v Kč na litr,

Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

Celková spotřeba mléka od roku 1989, kdy množství mléka dosahovalo 256,2 kg na jednoho obyvatele, až do roku 1995 výrazně klesala. Příčinou byl zejména nárůst spotřebitelských cen, kdy míra inflace v roce 1991 dosahovala 56,6% (zdroj ČSÚ). Až do roku 1989 zůstávala cena litru polotučného mléka dlouhodobě na hranici 2 Kčs. V roce

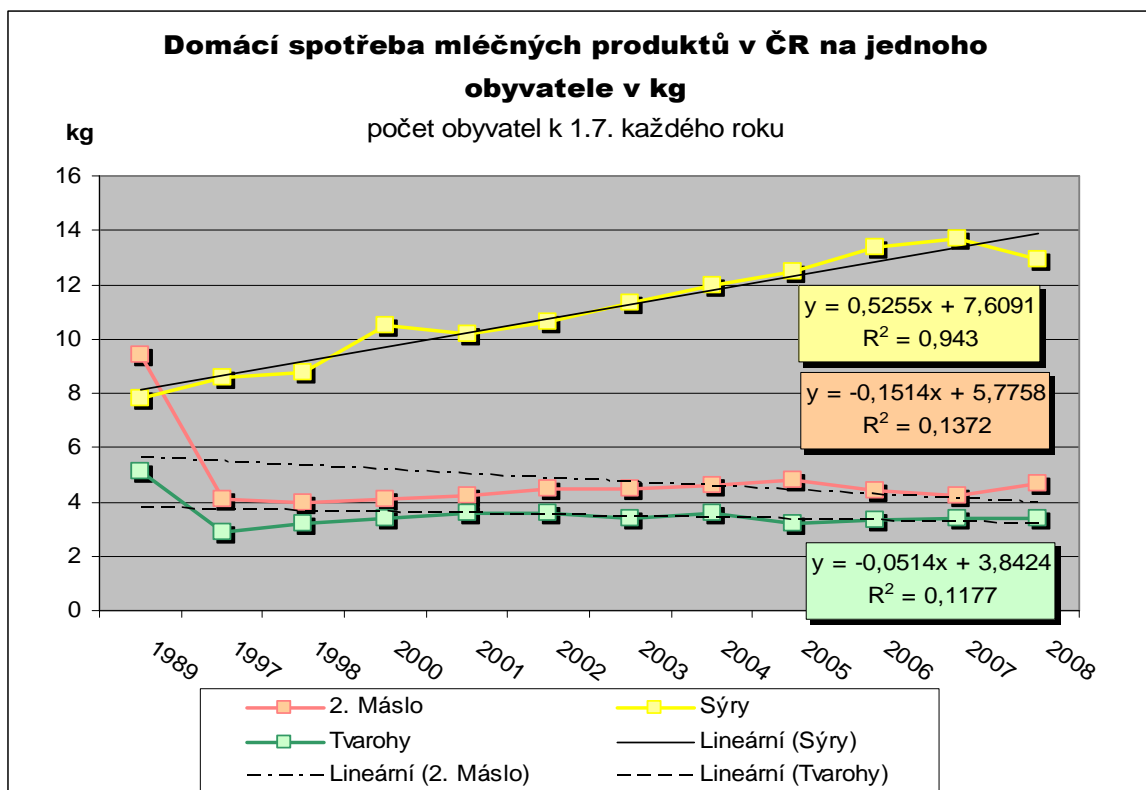
1991 vykazovala cena již více jak třináásobný nárůst a v roce 1995 dosahovala už 10 Kč. V roce 2008 se cena mléka pohybovala průměrně okolo 17 Kč. Z dlouhodobého hlediska se spotřebitelská cena vyznačuje setrvalým růstem, kdy meziročně cena stoupá o 0,68 Kč na jeden litr polotučného mléka. Celková spotřeba mléka a mléčných výrobků od roku 1997 vytrvale roste a nyní dosahuje okolo 249 kg na obyvatele. Podíl na tomto vývoji má stoupající spotřeba sýrů a zakysaných mléčných výrobků. Meziročně spotřeba mléka a mléčných produktů vzrůstá o 0,63 kg na obyvatele, zatímco spotřeba konzumního mléka průměrně ročně klesá o téměř 2 kg na jednoho obyvatele.



Graf 10, Domácí spotřeba konzumního mléka a ostatních mléčných výrobků v ČR na jednoho obyvatele,
Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

V případě konzumního mléka je patrný od roku 2004 mírný pokles, v roce 2008 se ovšem vrátila spotřeba na původní hodnotu okolo 60 kg na jednoho obyvatele. Znamená to o třetinu nižší spotřebu než je průměrná spotřeba v EU, která činí 90 kg. Od roku 1989 se spotřeba vyznačuje klesajícím trendem, kdy průměrně klesá spotřeba mléka na jednoho obyvatele o 1,8 kg za jeden rok. Naopak ostatní mléčné produkty, do kterých lze zahrnout zejména zakysané mléčné produkty, zaznamenávají od roku 1998 mírný růst, přibližně o

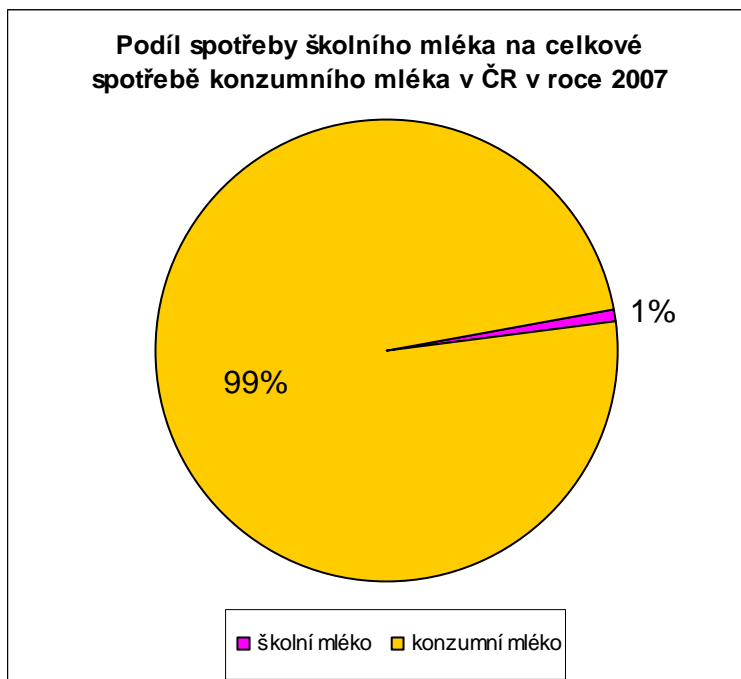
0,9 kg ostatních mléčných produktů na osobu za jeden rok. Lineární funkce popisuje tuto řadu z 74%.



Graf 11 Domácí spotřeba mléčných produktů v ČR na jednoho obyvatele v kg, Vlastní zpracování dle dat ČSÚ

Máslo, které vykazovalo do roku 1997 výrazný pokles společně s tvarohem, nezaznamenává od té doby výraznou změnu a vyznačuje se stabilní spotřebou. Naopak sýry patří k jedněm z mála produktů, které mají výrazně rostoucí trend s průměrným ročním růstem spotřeby na jednoho obyvatele ve výši 0,5 kg na rok. Trendová funkce má 94% vypovídající hodnotu.

6. 5. Podíl spotřeby školního mléka na celkové spotřebě mléka v ČR



Graf 12, Podíl spotřeby školního mléka z celkové spotřeby konzumního mléka v ČR v roce 2007, Vlastní zpracování dle dat ČSÚ, SZIF

V případě, že převedeme množství ostatních mléčných produktů (smetanový krém, jogurtové mléko, jogurty) na ekvivalent použitého mléka, můžeme konstatovat, že podíl mléka dodávaného do škol v roce 2007 činil téměř 1% (0,96%) z množství spotřebovaného konzumního mléka v ČR (průměrná spotřeba konz. mléka za 10 měsíců). Podíl školního mléka na celkové spotřebě mléka a mléčných produktů v ČR je zanedbatelný.

7. Závěr práce

Programy školního mléka existují v různých podobách v zemích po celém světě. Někde jsou programy zaměřeny pouze na podporu propagace mléka, jinde je dodávání mléka součástí některého nutričního programu. Finanční podpora bývá poskytována v různé míře vládou, soukromým sektorem nebo jejich kombinací. V mnoha zemích, kde mléko není finančně podporováno vůbec, funguje alespoň podpora za pomoci legislativních zvýhodnění nebo je mléko aktivně propagováno jako součást zdravé výživy. Program školního mléka v EU vznikl jako jedno z podpůrných opatření SZP napomáhající ke stabilitě mléčného trhu. Počáteční podpora byla na takové úrovni, aby mléko významně konkurovalo ostatním produktům a tím byla zvyšována jeho spotřeba ve školách. Dlouhodobé pozorování, mnohé průzkumy i statistické analýzy dokazují, že spotřeba školního mléka se odvíjí od ceny nabízeného produktu. Nejvyšší spotřeba byla samozřejmě zaznamenána u produktů, které byly nabízeny zcela zdarma. Zrušení takovéto podpory je doprovázeno sníženou poptávkou po mléčných produktech, jejíž pokles se odvíjí od sociálního postavení spotřebitelů a délce poskytování zvýhodněného programu. Na spotřebu žáků ze sociálně slabších rodin má cena produktu významný vliv. Poskytování produktů za zvýhodněnou cenu pouze sociálně slabším žákům je podle průzkumů v USA administrativně a tím i finančně náročné. Přesto, dojde-li ke zrušení nebo snížení podpory, přetrvávají i nadále v dětech již určité zakotvené návyky a mléko konzumují ve vyšší míře, než před jejich vstupem do programu. Výše takovéto spotřeby je v tomto případě také závislá na délce zvýhodněného programu. Je patrné, že v některých zemích měl program mléka do škol na spotřebu značný vliv a celková spotřeba školního mléka tvoří statisticky významnou položku z jejich celkové spotřeby konzumního mléka.

Za mnoho let prodělaly programy školního mléka výrazný vývoj. Dříve, ačkoliv jako zcela hrazený produkt, bylo nabízeno dětem většinou centralizovaně pouze neochucené bílé mléko bez možnosti jakéhokoliv jiného výběru. Mléko bylo dětem předkládáno povinně a takovýto způsob mohl mít spíš opačný efekt, který vyvolával dost často i odpor k nabízenému produktu. V současné době je již nabídka pestrá a ušitá na míru dětskému zákazníkovi. Nenabízí se pouze obyčejné konzumní mléko, ale i další mléčné výrobky jako jsou jogurty, zakysaná mléka různých příchutí, sýry, ale i jiné pro děti přitažlivé regionální produkty, v ČR jsou například oblíbené smetanové krémy. Produkty jsou distribuovány

různou formou, kdy nejlákavější je pro děti pestrá nabídka z automatů, kde si mohou vybrat chlazený a čerstvý výrobek podle své chuti a hrazen je za pomoci kreditní mléčné karty. Rozšíření nabídky produktů je vždy doprovázeno oživením programu školního mléka. Pestrá nabídka je pozitivně vítána nejenom samotnými spotřebiteli, ale motivuje i samotné subjekty dodávající produkty zkvalitnit své služby a přitáhnout tím vyšší zájem škol. Smyslem nabízení výrobků ve školách by nemělo být pouze zajištění vyššího odbytu mlékárnám, ale především umožnit dětem rozmanitou nabídku výrobků, které přispívají ke zdravé a vyvážené stravě dětské populace. Mléčné produkty ve většině případů suplují nezdravé svačinky a u mnohých dětí zajišťují dětem i chybějící snídani. Během každodenního několikahodinového pobytu je výhodnější dětem nabídnout produkt, který přispívá k jejich zdravému vývoji, než kalorické tyčinky, přeslazené limonády, smažené výrobky nebo jiné nevhodné potraviny a pochutiny. Podpora zdravé výživy v raném věku jistě zanechá v dětech určité návyky, které si odnesou do svého dalšího života. Podpora zdravé populace je jistě i pro stát dobrou investicí. Pro soukromý sektor by měly být děti považovány za bezesporu důležitého spotřebitele, jenž si své získané návyky v dětství přenesou i do své dospělosti.

Výše unijní podpory je podstatně nižší než národní podpora poskytovaná v ČR. Hlavní důvod pro tuto podporu již není podpora trhu, ale má podporovat mléko jako produkt, který je součástí zdravé výživy. Z tohoto důvodu se rozběhl i další unijní program podporující konzumaci ovoce a zeleniny. U produktů podporovaných Evropskou unií je přísněji limitováno použití cukru a tuku v nabízených produktech. Důvodem k tomuto postoji je zejména nárůst dětské obezity. Přesto i nabídka Unii podporovaných produktů se rozšířila, což mělo na spotřebu pozitivní vliv. Nabídka mléčných produktů v ČR je velmi pestrá zejména v případě využití mléčných automatů. Nabídka produktů i počet dětí zapojených do programu je ovlivněn výší poskytované národní podpory. Zájem o distribuci mléčných výrobků bez poskytované podpory velmi klesá. Je otázkou, do jaké míry by zůstal program zachován, kdyby byla poskytována pouze unijní podpora. Během roku 2008/2009 byl patrný značný pokles dodávaných mléčných výrobků a dalo by se předpokládat, že by se dalším rokem tento pokles ještě více prohloubil. Distribuce mléčných produktů zejména v lokalitách, kde není soustředěno velké množství žáků, je značně nákladná. Výdaje na administrativu, povinné obaly a další opatření plynoucí

z nařízení EU taktéž nepřispívají k zachování samotného programu a při podpoře pouze z evropských zdrojů se zájem distributorů citelně snižuje. Nepodporované smetanové krémy z krátkodobého hlediska jednoho roku nezaznamenaly žádný pokles, z čehož se dá usuzovat, že děti upřednostňují výrobky, které jsou ochucené cukrem a obsahují více tuku. Při této spotřebě neměla na žáky vliv zvýšená cena produktu. Ačkoliv patříme k 10 zemím, u kterých je využívána také národní dotace, podíl školního mléka v ČR na celkové spotřebě konzumního mléka je velmi malý. Důvodem může být i krátkodobost a nejistota tohoto programu.

Program školního mléka by byl pravděpodobně neudržitelný, pokud by nebyl koordinován centrálně. Soukromý sektor by nebyl patrně schopen plošně zachovat a rozšiřovat program mléka do škol. Z hlediska podpory administrativních, výchovných a zdravotních aspektů tvoří unijní a státní příspěvek nezastupitelnou úlohu. Pestrá nabídka produktů je dána možností nákladné distribuce. Vzhledem k tomu, že rozšířená nabídka produktů se projevila zvýšeným odbytem, měla by být i nadále zohledněna. Z dlouhodobého hlediska státní nebo unijní finanční podpora nebude patrně v takovéto výši udržitelná. Toto by měl vzít v potaz i soukromý sektor a v zájmu zvyšování svých budoucích spotřebitelů by se měl pokusit určitou měrou podílet na zachování programu školního mléka. Na zvážení zůstává podpora více tučných a slazených produktů, kde by tyto produkty našly i za vyšší cenu své spotřebitele, a podpora, která má v současné době splňovat především zdravotní hledisko celého programu, by mohla být na tyto produkty buď snížena, nebo postupně zcela zrušena. Výše národní podpory by se měla snížit na takovou úroveň, která by zajistila zachování programu. Svůj podíl na udržitelnosti programu by měli mít také i dodavatelé a spotřebitelé. Zvýšená spotřeba by měla být zajištěna i dostatečnou osvětou, k čemuž může podstatnou měrou přispět jako vzdělávací subjekt samotná škola, neboť mléko a mléčné produkty ke zdravé výživě bezesporu patří.

6. Seznam použitých zdrojů

6. 1. Použitá literatura

- Evropský účetní dvůr, L. (2009). *Dosáhly nástroje pro řízení trhu s mlékem a mléčnými výrobky svých hlavních cílů?* Úřad pro publikace Evropského Společenství, ISSN 1831-0788
- Hrubá, M. (2000). *Situační a výhledová zpráva mléko*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR. ISBN 80-7084-160-5
- Hrubá, M. (2001). *Situační a výhledová zpráva mléko*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR. ISBN 80-7084-175-3
- Hrubá, M., & Veselá, Z. (2008). *Mléko: situační a výhledová zpráva*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR. ISBN 978-80-7084-766-4
- Musilová, J. (2009). *Společná zemědělská politika EU, situace na trhu s mlékem a mléčnými výrobky a opatření na pomoc zemědělcům*. Praha: Ministerstvo financí ČR.
- Neumann, P. (2004). *Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace*. Praha: Vysoká škola ekonomická, ISBN 80-245-0814-1
- Robinson, J. S. (1978). *Special Milk Program Evaluation and National School Lunch Program Survey*. USA: Food and Nutrition Service U.S., Department of Agriculture.
- Evropská Komise (2006), *Společná zemědělská politika*, Brožura, KF-77-07-075-CS-D.
- Svatošová, L. & Kába, B. (2008), *Statistické metody II*, ČZU, ISBN 978-80-213-1736-9
- Svatošová, L. & Kába, B. (2008), *Statistické metody I*, ČZU, ISBN 978-80-213-1672-0, 2009

6.2. Použité odkazy

- *Důvodová zpráva Ministerstva zemědělství*. Získáno 1. dubna 2010, z E AGRI: <http://eagri.cz/public/eagri/>
- *Europa Press Releases Rapid*. Získáno 13. května 2010, z Europa eu: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1131&format=IP/08/1131&format=HTML>
- *Evropský program mléko do škol*. Získáno 15. srpna 2010, z ec.europa.eu: http://ec.europa.eu/agriculture/drinkitup/the_school_milk_programme_cs.htm
- *Ministerstvo financí ČR*. Získáno 15. června 2010, z mfer cz: <http://www.mfer.cz/cps/rde/xchg/mfer/xsl/gsearch.html?cx=004441192457648347>

[899%3Afya79ukzntg&cof=FORID%3A11&ie=UTF-8&q=%C5%A1koln%C3%AD+ml%C3%A9ko&adv=n&x=29&y=7#1020](http://www.tetrapak.com/cz/about_tetra_pak/food_for_development/school_milk_programme/Pages/default.aspx)

- *Podpora školního mléka.* Získáno 3. července 2010, z Tetrapak: http://www.tetrapak.com/cz/about_tetra_pak/food_for_development/school_milk_programme/Pages/default.aspx
- *School milk project.* Získáno 12. srpna 2010, z DairyCo: <http://www.dairyco.org.uk/school-milk.aspx>
- *Spolecne-organizace-trhu-komodity.* Získáno březen 2010, z Businessinfo: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/spolecne-organizace-trhu-komodity/1000521/53172/>
- *SZIF cz - podpora spotřeby školního mléka.* Získáno 12. srpna 2010, z SZIF cz: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymou/komodity/zv/01/11>
- *SZIF cz - Správa mléčných kvót.* Získáno 15. března 2010, z SZIF cz: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymou/komodity/zv/01/01>
- *SZIF.cz - Intervenční nákup másla a SOM.* 15. března 2010, z SZIF cz: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymou/komodity/zv/01/02>
- *Zemědělství a rozvoj venkova.* (2009). Získáno 24. února 2010, z Časté otázky týkající se společné zemědělské politiky (SZP) a evropského zemědělství: http://ec.europa.eu/agriculture/faq/index_cs.htm

6.3. Ostatní použité zdroje

- článek 11, Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007. *Jednotné nařízení o společné organizaci trhů*
- článek 13, Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007. *Jednotné nařízení o společné organizaci trhů*
- článek 35, Hlava II, Zemědělství. *Smlouva o Evropském společenství* .
- Florida drops proposal to ban chocolate milk in schools. (2010). *Dairy Markets*, str. 3. ISSN 1475-0686
- Griffin, M. (2004). Issues in the development of school milk. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*.
- Nařízení vlády č. 91/2001.
- Pourová, M. (18. květen 2000). *Marketing mléka a mléčných výrobků*. Praha, Odborné konference.
- School milk demand: design and first result of the German federal research project "Focus on school milk". (březen 2010). *Landbauforschung v TI Agriculture and Forestry Research*, 60.

Seznam použitých grafů a tabulek

| | |
|---|--|
| GRAF 1 VYUŽITÍ VNITROSTÁTNÍCH MLÉČNÝCH KVÓT ČLENSKÝCH ZEMÍ EU,..... | CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA. |
| GRAF 2 DODÁVKA, SPOTŘEBA A DOTOVANÉ MNOŽSTVÍ MLÉČNÝCH VÝROBKŮ V MLÉČNÉM EKVIVALENTU 1986–2008, ZDROJ: EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR, PODLE ÚDAJŮ ZMP A AND - INTERNATIONAL..... | - 27 - |
| GRAF 3, SPOTŘEBA ŠKOLNÍHO MLÉKA V ČLENSKÝCH STÁTECH EU V ROCE 2008/2009, | - 39 - |
| GRAF 4, MNOŽSTVÍ PODPOROVANÝCH ŠKOLNÍCH VÝROBKŮ DODANÝCH DO ŠKOL V ČR V LETECH 1999 - 2010 (ZOHLEDNĚNÍ O NEDOTOVANÉ VÝROBKY V ROCE 2008/2009), | - 41 - |
| GRAF 5, VYPLACENÁ PODPORA NA ŠKOLNÍ MLÉKO V ČR V LETECH 1999 AŽ 2010, | - 42 - |
| GRAF 6, PRŮMĚRNÉ MNOŽSTVÍ ODEBRANÝCH PODPOROVANÝCH MLÉČNÝCH PRODUKTŮ V ČR ZA ROK VE SLEDOVANÉM OBDOBÍ ŠKOLNÍHO ROKU 2004/2005 AŽ 2008/2010, | - 43 - |
| GRAF 7 VÝVOJ CELKOVÉ PODPORY A POČET DODANÝCH MLÉČNÝCH PRODUKTŮ V ČR..... | - 45 - |
| GRAF 8 POČET ZAPOJENÝCH DĚTÍ DO PROGRAMU ŠKOLNÍHO MLÉKA V ČR A VYPLACENÁ PODPORA, | - 46 - |
| GRAF 9, VÝVOJ SPOTŘEBY MLÉKA V ČR NA JEDNOHO OBYVATELE V KG A SPOTŘEBITELSKÝCH CEN POLOT. MLÉKA V Kč /LITR, . | - 47 - |
| GRAF 10, DOMÁCÍ SPOTŘEBA KONZUMNÍHO MLÉKA A OSTATNÍCH MLÉČNÝCH VÝROBKŮ V ČR NA JEDNOHO OBYVATELE,..... | - 48 - |
| GRAF 11 DOMÁCÍ SPOTŘEBA MLÉČNÝCH PRODUKTŮ V ČR NA JEDNOHO OBYVATELE V KG, ZDROJ ČSÚ..... | - 49 - |
| GRAF 12, PODÍL SPOTŘEBY ŠKOLNÍHO MLÉKA Z CELKOVÉ SPOTŘEBY KONZUMNÍHO MLÉKA V ČR V ROCE 2007, | - 50 - |
| | |
| TABULKA 1, SPOTŘEBA ŠKOLNÍHO MLÉKA NA OSOBU V ROCE 2008/2009, | - 40 - |
| TABULKA 2, MNOŽSTVÍ VYPLACENÉ PODPORY A DODANÝCH MLÉČNÝCH VÝROBKŮ V ČR | - 45 - |
| TABULKA 3 VYPLACENÁ PODPORA A POČET ZAPOJENÝCH ŽÁKŮ V ČR ,..... | - 46 - |
| | |
| OBRÁZEK 1 STAV INTERVENČNÍCH SKLADŮ K 3.3.2011,..... | - 26 - |

Seznam zkratk

SZP – Společná zemědělská politika

EU - Evropská unie

SOT – Společná organizace trhů

SOM – sušené odstředěné mléko

WTO - World Trade Organization (Světová obchodní organizace)

SZIF – Státní zemědělský intervenční fond

ČSÚ – Český statistický úřad